

Adnem to-
ti⁹ reipub.
nostre san-
ctionē iam
esse purga-
tam ⁊ com-
positam tā

Imperialium. id est codicis primi.

r Amplius. i. meli⁹. q. d. nullus.

v. Quaz vos. legum doctores. quibz mittit hec plurimo.
in. enu. l. ij. S. eadem. in fi. vl. col. **S.** de no. co. confir. S. to
semp ad eos dirigit sermones.

r **q** **d** **a** **n** **d** **a** **r** **e**. s. explicita sunt. qd est. j. vt fuit pma compo
dictis. vt. **r** **e** **n** **o** **c** **o** **c** **o** **p** **o**.

¶ Et post omniū. repetere explicita sunt omnia q̄ oportu
mandare post factū omnium. i. post elimatōz toti⁹ opis d
7. 1. p̄mi. 7 da exemplum. Vt dīc in p̄stitutione. **C.** 7 emē
nos dico libent̄ admittētēs. i. amplectentes ea q̄ oportuer
finire q̄ posita sunt in secunda p̄pilatione codicis. 7 sic fuit
tio facta post p̄nam ante secundam p̄pilationem. **C.** Vt b
7 i. eo s̄ illud. circa fi. 7. **C.** 7 v. m. elu. l. ij. S. fi.

Oraciones. i. leges pmi codicis. ac.

a **G**reca. hic inuit leges. p̄mum in greco fuisse p̄positas
 non sit. illud bene credo qđ a grecis habuerūt originem. v
 iure naturali. §. 7 non inelegant. sicut 7 q̄libet ars. vt in p̄
 cratus dīc Prillian⁹. verūtamen hec legum compositio p̄
 timo fuit conscripta vt. **C.** de ve. in. enu. l. ij. pe. colum. §. h
 quod in p̄nig⁹ ac.

quod in prin^{ti}s. 92.
h. Quas f. orationes.

Legitime scientie

galis scientie.
c. **S**tudioſis ſcilicet ſcholaribꝫ. **E**fficiant ſcilicet ſtudioſi
nem ſcilicet legem.

Antecessores. scientia. sed successores sunt. vel antecessores sicut & veteres scribebant concordantias que fra supra. & ecōtra.

Valik raamatuillustratsioone trükikunsti esimesest sajandist

Tartu Ülikooli Raamatukogust

Tartu Ülikooli Raamatukogu
KALENDER

2014

ILUS RAAMAT

*Valik raamatuillustratsioone
trükikunsti esimesest sajandist
Tartu Ülikooli Raamatukogust*

Tartu Ülikooli Raamatukogu 2014. a kalendrit kaunistavad illustratsioonid on valitud trükikunsti esimesel sajandil üllitatud raamatutest.

Trükikunsti leiutaja au kuulub Mainzi kullasepale Johannes Gutenbergile (Johannes Gensfleisch; u 1400–1468), kes võttis 15. sajandi keskpaiku tekstide paljundamiseks kasutusele liikuvad metalltähed ning trükipressi. Sajandivahetuseks oli trükikunst levinud üle Euroopa. See tehniline uuendus aitas oluliselt kaasa humanismiideede ja teadusavastuste levikule. Vaimulikele ja õpetlastele mõeldud teoste kõrval trükiti ka rahva soove ja maitset arvestavaid raamatuid. Trükitud raamatust sai tõhus relv katoliikluse ja protestantismi vahelises heitluses. Kokkuleppeliselt nimetatakse kuni 31. detsembrini 1500 ilmunud raamatuid hällitrukisteks ehk inkunaabliteks, järgmise poolsajandi trükiseid postinkunaabliteks või paleotüüpideks. Tartu Ülikooli Raamatukogus on 48 terviklikku inkunaablit, kahe fragmendid ning üle poole tuhande postinkunaabli.

Oma kujunduselt meenutavad esimese kümnendi inkunaablid pigem keskaegseid käsikirjalisi koodekseid kui tänapäevast raamatut. Trükikunsti edasise arengu käigus võeti kasutusele tiitelleht, trükkalimärk (signeet), lehtede paginatsioon, kujunesid uued kirjatüübid (antiikva, fraktuur ja kursiiv). Lugemist hõlbustavad käsitsi maalitud värvilised initsiaalid ning muud kaunistused asendusid puulõikeillustratsioonidega, mida oli võimalik trükkida koos tekstiga. Tiitellehti ilmestas sageli kahevärviline (punane ja must) trükikiri. Tekstis leiduvaid trükipilte oli tavaks koloreerida, seda lasksid teha nii trükkalid kui raamatu omanikud. 16. sajandi esimene veerand oli puulõikeillustratsiooni kõrgaeg. Illustraatoritena esinesid ajastu nimekad kunstnikud Erhard Altdorfer, Lucas Cranach (vanem ja noorem), Albrecht Dürer, Hans Holbein noorem, Jakob Kallenberg, Wilhelm Pleydenwurff, Michael Wolgemut jpt.

Tegusat ja õnnelikku aastat heade raamatute seltsis!

Koostaja

BEAUTIFUL BOOKS

*A Selection of Book Illustrations
from the First Century of Printing
in the University of Tartu Library*

The illustrations decorating the 2014 calendar of the University of Tartu Library have been selected from books published in the first century of printing.

The honour for the invention of printing belongs to the Mainz goldsmith Johannes Gutenberg (Johannes Gensfleisch; c. 1400–1468), who around the mid-15th century adopted movable metal types and the printing press to multiply texts. By the turn of the century, printing had spread all over Europe. This technological innovation substantially contributed to the dissemination of humanistic ideas and scientific discoveries. Along with works meant for clergymen and scholars, books considering the people's wishes and taste were printed. The printed book became an efficient tool in the struggle between Roman Catholicism and Protestantism. It has been agreed to call all the books printed until 31 December 1500 cradle books, or incunabula, and those printed during the following half-century, post-incunabula. The University of Tartu Library holds 48 complete incunabula, two fragments of incunabula, and more than 500 post-incunabula.

The design of the incunabula of the first decade is closer to medieval manuscript codices than to modern books. As typography developed, printers adopted the title page, the printer's device, and page numbering, as well as new types – Roman type, Gothic type, and italics. The hand-painted coloured initials and other decorations that facilitated reading were replaced by woodcut illustrations, which could be printed together with the text. Title pages were often embellished with two-coloured (red and black) type. It was customary to colour the printed images in the text; both printers and owners of books had that done. The first quarter of the 16th century was the heyday of woodcut illustrations, with noted artists of the age – Erhard Altdorfer, Lucas Cranach (the Elder and the Younger), Albrecht Dürer, Hans Holbein the Younger, Jakob Kallenberg, Wilhelm Pleydenwurff, Michael Wolgemut, and many others acting as illustrators.

We wish you an active and happy year in the company of good books!

Compiler

Digestum vetus. Nürnberg: Anton Koberger, 1482

2014

JAANUAR / January

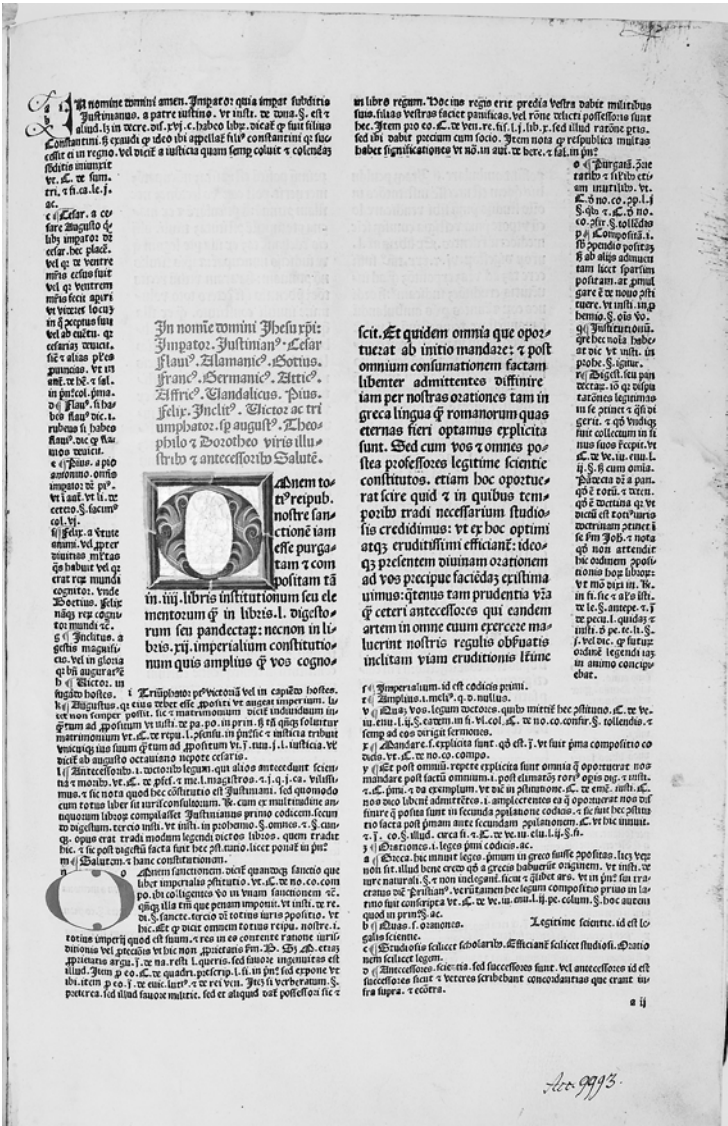
Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
1			1 Uusaasta	2	3 [♂] Vabadussõjas võidelnute mälestuspäev	4	5
2	6 Kolmekuningapäev	7	8	9	10	11	12
3	13 Nuudipäev e. kanutipäev	14 Taliharjapäev	15	16	17 Tõnisepäev	18	19
4	20	21	22	23	24	25 Paavlipäev; tatjanapäev	26
5	27 Holokausti mälestuspäev	28	29	30	31		

23. jaanuar – Tartu ülikooli raamatukogu kauaaegse direktori Friedrich Puksoo (1890–1969) 124. sünniaastapäev
23 January – 124th birthday of Friedrich Puksoo (1890–1969), the long-time director of Tartu University Library

DETSEMBER / December								VEEBRUAR / February							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P	Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
48							1	5						1	2
49	2	3	4	5	6	7	8	6	3	4	5	6	7	8	9
50	9	10	11	12	13	14	15	7	10	11	12	13	14	15	16
51	16	17	18	19	20	21	22	8	17	18	19	20	21	22	23
52	23	24	25	26	27	28	29	9	24	25	26	27	28		
1	30	31													

In nomine domini Ihesu xpi:
Impator. Iustinian⁹. Cesar
flavi⁹. Iulianic⁹. Notius.
franc⁹. Germanic⁹. Attic⁹.
Ziffrie⁹. Gandalicus. Pius.
Felix. Inclit⁹. Victor ac tri
umphator. sp august⁹. Theo
philo et Borotheo viris illu
stris et antecessoribus Salutē.

Digestum vetus.

Nürnberg: Anton Koberger, 1482.

R IV Ma 24 (Ink 25)

Digestum vetus on osa Bütsantsi keisri Justinianuse (482–565) korraldusel kodifitseeritud Rooma õiguse kogust, mida tuntakse *Corpus iuris civilis*’e nime all. See koosneb neljast osast: *Codex Justinianus* (Rooma keisrite antud seadused), *Digesta* ehk *Pandectae* (Rooma juristide kirjutised, selle osadeks on *Digestum vetus*, *Infortiatum*, *Digestum novum*), *Institutiones* (Rooma õiguse alused) ja *Novellae* (Justinianuse valitsemisaja viimaste kümnendite õigusaktid).

Nimeka Nürnbergi trükkali, kirjastaja ja raamatukaupmehe Anton Kobergeri (u 1440–1513) 1482 üllitatud raamatu ainsaks pilkupüüdvaks kaunistuseks on esilehekülje luksuslik käisitsi koloreeritud ja kullatud initsiaal.

Digestum vetus is a part of the collection of Roman law codified by order of the Byzantine Emperor Justinian (482–565), known as the *Corpus iuris civilis*. It consists of four parts: *Codex Justinianus* (laws issued by Roman emperors), *Digesta* or *Pandectae* (writings of Roman jurists, which is divided into *Digestum vetus*, *Infortiatum*, and *Digestum novum*), *Institutiones* (fundamentals of Roman law), and *Novellae* (legislation of the last decades of Justinian’s rule).

The only remarkable decoration in the book published by the noted Nuremberg printer, publisher, and book merchant Anton Koberger (c. 1440–1513) in 1482 is the luxurious hand-coloured and gilded initial on the first page.

1482/93

Linca der Keyser Constantinus der gro ß Constantius Constantinus Constans Constantinus

von dem babst Silvester zu auffung vñ merungebet bytchen gots beraitet vñ schneller gemacht. dann er verlihe den bābsten ein guldens dyadem mit edeln gesteyn vñ anderschiden. aber si ueser verachtet das als ein ding das dem geystlichen haube nie gesimet vñ was allein an einer weissen hauben oder hūt genügig. Die constantinus word von si nestro misambr Crispo sein sin getaroffet. zu leste alser wider die parthos in get starb er in ein bouß by Nicomedia im. xxxi. iar seynes Keyserthums vñ im lxxi. iar seins alters. sin tod ward verkündet durch ein cometen der vngewöhnlichen gro ße etzuelang schine.

Constantinus hat nach absterbe des vorgenanten gro ßen constantini seines vaters mit constantino vñ constantie seiner kindern das Keyserthum erobert vñ zu der selben zeit vñ sunst nye ist dz Römisch wesen wider vier herrschen gestanden dan er ließ drei sin vñ dalmatien seins brüders sin. der seinen vater an güter schicklich mit vngleich was der ward vñ lanng darnach mit ausöhenecknuß dem aus beschuß seins veters constantij von der ritterschafft erschlagen ward in ein krieg wider seine vñ der in vnberatlische anfang des streits bey aquilegia von den haubtleuten erschlagen. also gelangt die herrschung an die zwen.

Constantinus erobert dz Keyserthum vñ wie wol dz etwiläg gesteng vñ gerechte was. yedoch nach dz er sich als vñ vnglückhafter zufallist vñ bößer freunde gepiaucht. do ward er zu schwären lasten gewender. er ward den landschafft vñ ritterschafft vñ vnglückhafter vñ durch

schab Marcellus erschlagen mit verne von bysantia in ein schloß helene genāt im. xvij. iar seins Keyserthums vñ im. xxx. iar seins alters nach etzodung Constantis hylet Marcellus welsche land affrica vñ die gallier im. von de hat das Keyserlich land neie anstoß do ward Marcellus auß vñ willung der ritterschafft zum Keyserthum vñ beschirmung des Keyserliche landes erkorn. Dises was ein frum vñ güt sitzig be luge man vñ vñ lange vñ glückhafter we gen seiner ritterschafft aller mēglichen ange nām vñ lieplich. aber er ward von Constanti

Constantinopel

Constantinopel dye Keyserlich vñ al ler hochberümbtest statt etzweim die weil sy noch klein was Byzanti vñ darnache Constantinopolis genant worden. dan als der gro ß Constantinus im furgenom men hat den Keyserlichen stül zu schicklicheren gegenwer wider die parthos aus Rom in den orient zuwenden. do ist er (als etliche geschichte beschreiber setzen) gezogen vñ hat daselbst die grundstüfte einer küniglichen stat fur genomen vñ doch daselb vñ vñ vermanunge Cristij vnser haylands der im in dem schlaffe ein anders ort ansetzt den angefangen pauwe

(des langzeit anseygunge blieben sind) vñ er biacht gelassen. vñ in traciā gā Bizanti geschiffet die stat als pald erweyert. neu zinnen auffgerichtet. hohe thürm gepawet vñ mit gro ßen genaynē vñ sundern gepawet so hübsch vñ schön gesieret das sy das an der Rom mit vnbillich genant werden möcht. Die alte geschichte beschreiber die dise stat in irn plüenden wesen gesehen haben dieselben stat meer ein wohnung der götter auff den dan der Keyser geschazt. Diser Keyser hieß dise stat das neu Rom. Aber nach dem genaynem ruff ist sy nach irem erpawer Constantinopel genant

Hartmann Schedel. Liber chronicarum [Germanice]. Augsburg: Johann Schönsperger, 1500

2014 VEEBRUAR / February

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
5						1	2 [†] Tartu rahulepingu aastapäev; küünlapäev
6	3	4	5	6	7	8	9 Luuvalupäev
7	10	11	12	13	14 Valentinipäev	15	16 Leedu iseseisvuspäev
8	17	18	19	20	21	22 Talvine peetripäev	23
9	24 [†] Iseseisvuspäev	25	26	27	28		

JAANUAR / January

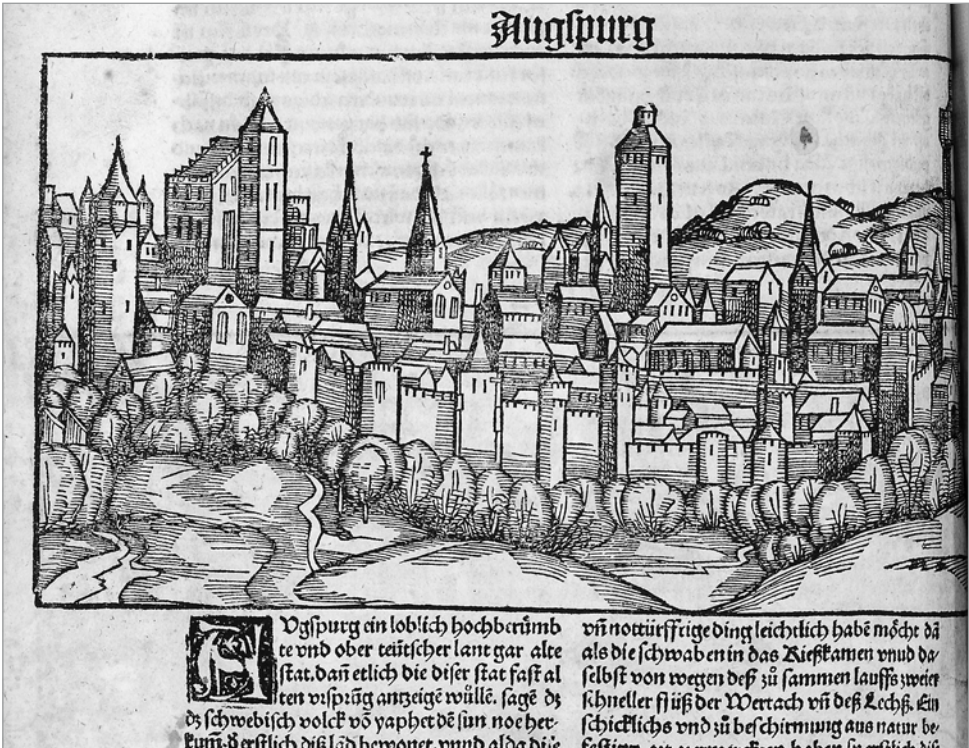
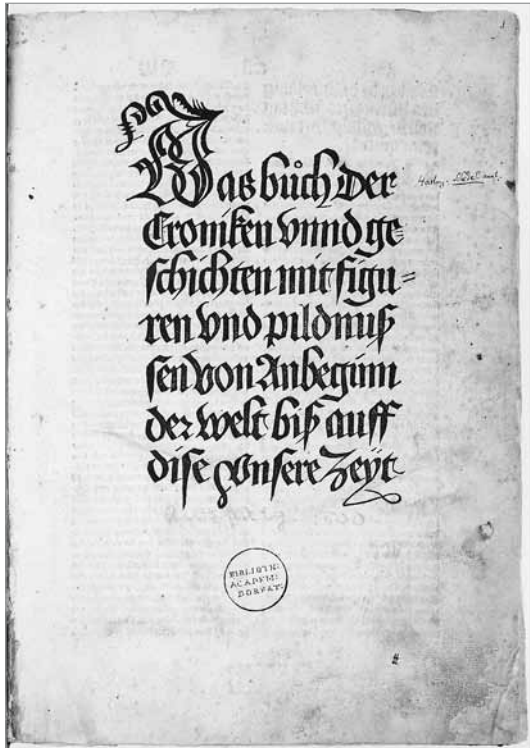
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1			1	2	3	4	5
2	6	7	8	9	10	11	12
3	13	14	15	16	17	18	19
4	20	21	22	23	24	25	26
5	27	28	29	30	31		

MÄRTS / March

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
9						1	2
10	3	4	5	6	7	8	9
11	10	11	12	13	14	15	16
12	17	18	19	20	21	22	23
13	24	25	26	27	28	29	30
14	31						

Hartmann Schedel. *Liber chronicarum* [Germanice].
Augsburg: Johann Schönsperger, 1500. R XIIIb 11,65 (Ink 42)

Nürnbergist pärit humanisti Hartmann Schedeli (1440–1514) *Liber chronicarum* (*Weltchronik* (*Maailmakroonika*), tuntud ka kui *Nürnbergi kroonika*) esitrükk ilmus 1493. a Anton Kobergeri (u 1440–1513) ofitsiinis Nürnbergis. Mõne aasta pärast tegi Augsburgi trükkal Johann Schönsperger vanem (u 1455–1521) raamatust lühendatud ning oma teostuselt kehvemad järeltrükid (saksa keeles 1496 ja 1500, ladina keeles 1497).

Kroonika koondab endas hiliskeskaja teadmised maailma ajaloost ja geograafiast. Selle esmatrükki ilmestab 1809 puulõikeillustratsiooni (trükitud 645 eri klotsilt) Nürnbergi maalikunstnikelt ja puulõikemeistritelt Michael Wolgemutilt (1434–1519) ja Wilhelm Pleydenwurffilt (u 1460–1494). Kroonika kujundamise võis olla kaasatud ka sel ajal Wolgemuti töökojas õpilaseks olnud noor Albrecht Dürer (1471–1528). Johann Schönspergeri väljaandes on *Maailmakroonika* illustratsioonid teiste kunstnike poolt esmatrukist kopeeritud ning vähendatuna puusse lõigatud.

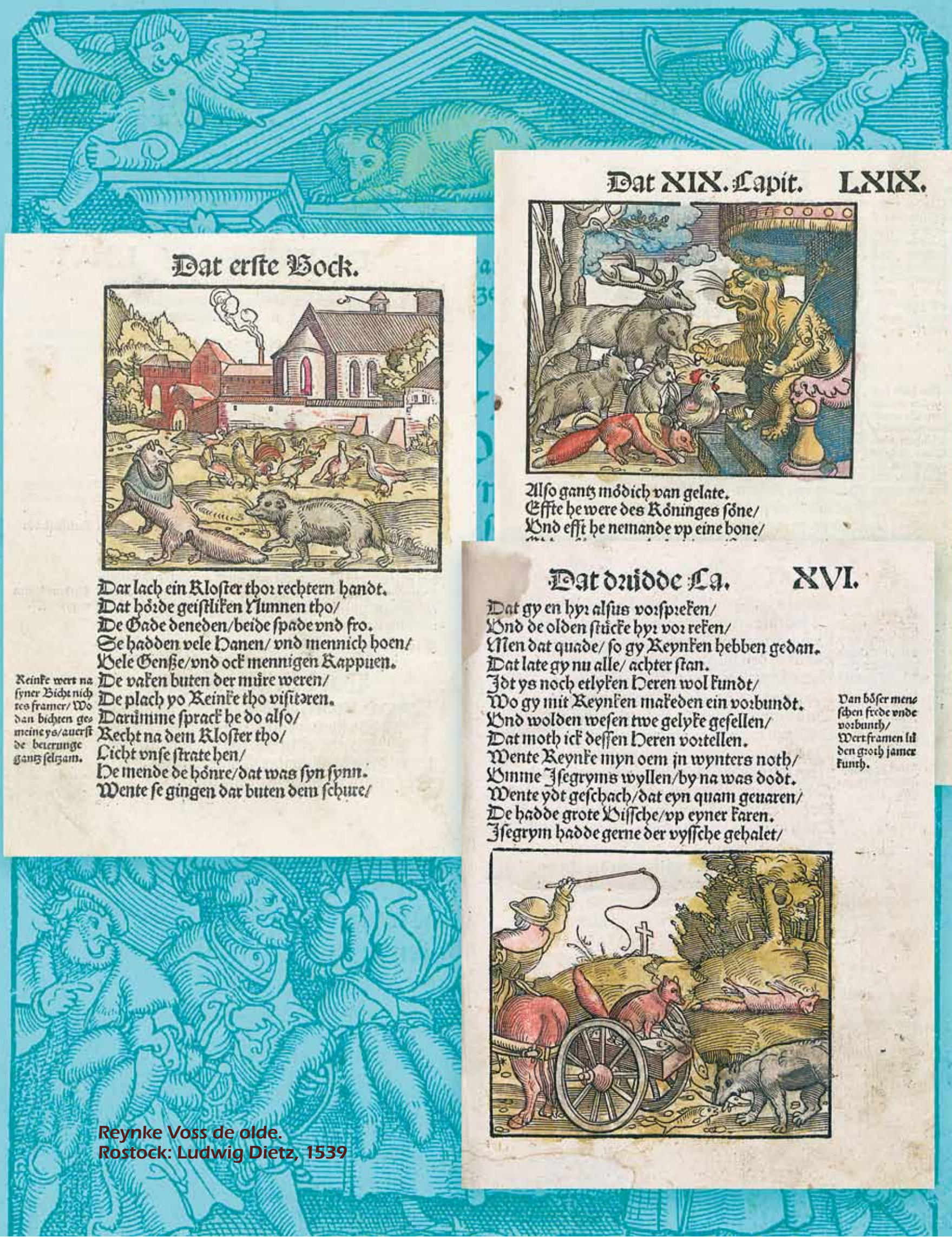
Piltidel on kujutatud sündmusi ja isikuid Vana Testamendi aegadest alates. Linnavaated tuginevad varasematele eeskujudele või on fantaasiapildid. Raamatus on ka kaks puulõiketehnikas maakaarti: maailmakaart ning Hieronymus Münzeri (1437/1447–1508) koostatud Saksamaa kaart. *Liber chronicarum* on kõige rikkalikumalt illustreeritud raamat trükikunsti hälliajast.

Hartmann Schedel's (1440–1514) *Liber chronicarum* (*Weltchronik* (*World Chronicle*), also known as the *Nuremberg Chronicle*), was first published by Anton Koberger's (c. 1440–1513) printing shop in Nuremberg in 1493. A few years later, the Augsburg printer Johann Schönsperger the Elder (c. 1455–1521) made shorter and poorer reprints of the book (in German in 1496 and 1500, in Latin in 1497).

The Chronicle accommodates late medieval knowledge of world history and geography. It is illustrated with 1,809 woodcuts (printed from 645 different blocks) by Nuremberg painters and wood engravers Michael Wolgemut (1434–1519) and Wilhelm Pleydenwurff (c. 1460–1494). The young Albrecht Dürer (1471–1528), who was an apprentice at Wolgemut's workshop at that time, may have participated in illustrating the Chronicle. The illustrations of J. Schönsperger's *World Chronicle* have been copied and cut in wood in smaller size by other artists.

The pictures show events and people beginning with Old Testament times. The town views have been created after existing examples or are just fantasies. The Chronicle also includes two woodcut maps: a world map, and a map of Germany by Hieronymus Münzer (1437/1447–1508). *Liber chronicarum* is the most richly illustrated book from the infancy of printing.

2014

MÄRTS / March

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
9						1	2
10	3	4 Vastlapäev	5	6	7	8 Rahvusvaheline naistepäev	9
11	10	11	12	13	14 [¶] Emakeelepäev	15	16
12	17 Käädripäev	18	19	20 Kevadine pööripäev	21 Pendipäev	22	23
13	24	25 Paastumaarjapäev	26	27	28	29	30 Üleminek suveajale
14	31						

25. märts – Skytte päev. Liivimaa kindralkuberner Johan Skytte (1577–1645) oli Tartu ülikooli asutamise algataja ja esimene kantsler
25 March – Skytte Day at the University of Tartu. Johan Skytte (1577–1645), the governor general of Livonia, initiated the foundation of the University of Tartu and was its first chancellor

VEEBRUAR / February							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
5						1	2
6	3	4	5	6	7	8	9
7	10	11	12	13	14	15	16
8	17	18	19	20	21	22	23
9	24	25	26	27	28		

APRILL / April							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
14		1	2	3	4	5	6
15	7	8	9	10	11	12	13
16	14	15	16	17	18	19	20
17	21	22	23	24	25	26	27
18	28	29	30				

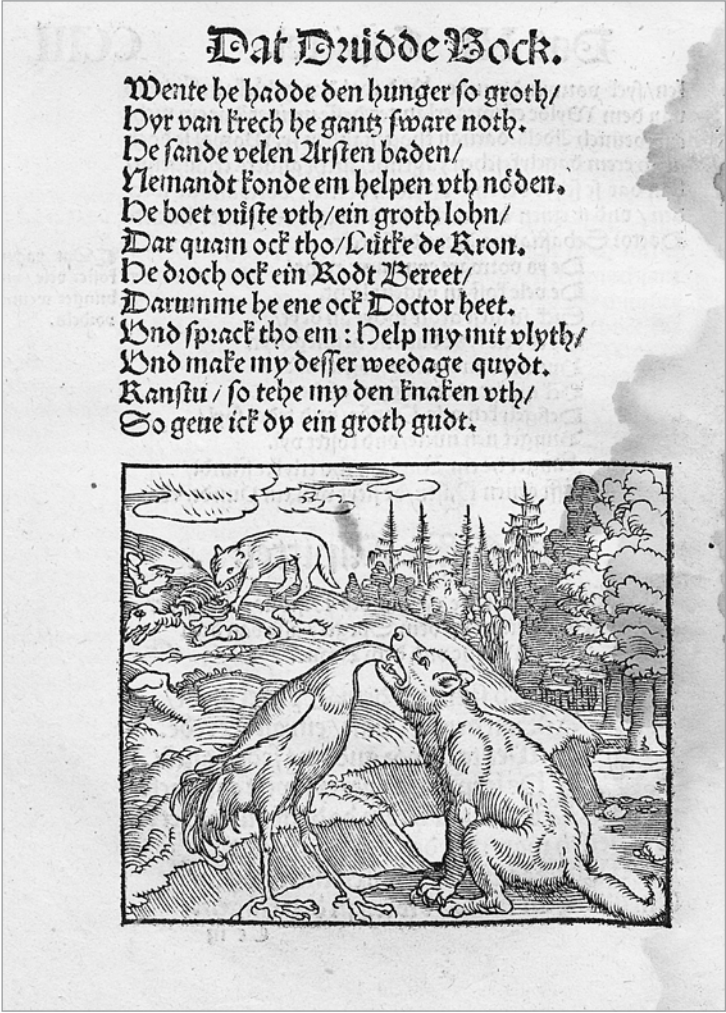
Reynke Voss de olde ... Rostock: Ludwig Dietz, 1539. R XIV 1610

Allegooriliste loomamuinasjuttude põhjal kavalast rebasest, kes teisi ninapidi veab, kuid alati täbaratest olukordadest pääseb ning endast tugevamate loomade üle võidutseb, loodi keskaegsel Prantsusmaal rahva hulgas populaarseid rebase-romaane, mis tõlgetena mujalgi Euroopas levisid. 15. sajandil kujunes Saksamaal oma rebaseromaani variant *Reineke Fuchs* (*Rebane Reineke*), mille tegelased on pakkunud inspiratsiooni vendadele Grimmidele, Johann Wolfgang Goethele jt. Tartu ülikooli raamatukogu sekretär Carl Petersen (1775–1822) avaldas Tartus 1820 koomilise värssjutustuse *Abentheure von Reineke dem Fuchs, Lüning dem Spatz und Morholt dem Rüden*. Eestlase lugemislauale tõi rebaselood 1847–1850 Fr. R. Kreutzwald pealkirjaga *Reinuvader rebane*.

Ludwig Dietzi (?–1559) trükikojas Rostockis 1539 väljaantud alamsaksakeelse *Reynke Voss de olde* puulõikeillustratsioonide autor on Erhard Altdorfer (pärast 1480– pärast 1561). Samu illustratsioone kasutasid hilisemates järeltrükkides Rostocki ning kopeerisid teistegi linnade ofitsiinid.

Allegorical animal fairy tales about the clever fox who dupes others but always escapes difficult situations and triumphs over animals stronger than himself served in medieval France as the basis for creating popular fox novels; the translations of the latter spread in other parts of Europe as well. The 15th century saw the emergence of the national version of the fox novel *Reineke Fuchs* (*Reynard the Fox*) in Germany. Its characters have inspired the Brothers Grimm, Johann Wolfgang Goethe, and other writers. Carl Petersen (1775–1822), secretary of Tartu University Library, published a comic verse narrative *Abentheure von Reineke dem Fuchs, Lüning dem Spatz und Morholt dem Rüden*. The Estonians received their fox tales through the medium of Fr. R. Kreutzwald in 1847–1850 under the title *Reinuvader rebane* (*Reynard the Fox*).

The Low German *Reynke Voss de olde* was published by Ludwig Dietzi's (?–1559) printing shop in Rostock in 1539. Its woodcut illustrations were created by Erhard Altdorfer (after 1480–after 1561). In later editions, the same illustrations were used by printing shops in Rostock and reproduced by those in other towns as well.

Der will all wele des vberreden/
Er sey zü Norweden vnd Schweden/
Zü Alkeyr gsein/vnd zü Gianar/
vnd da der Pfeffer wechse/vnd stabe/
Der doch nie kam so ferz hinauf/
Der sein müter daheim zü hauf/
Ein Pfannkuch oder würst gebachen/
Er hetz geschmeckt/vnd hören krachen.
Des rhümens ist auff erd so vil/
das es zü zelen nemb groß weil/
Dann jedem Narren das gebüß/
das er will sein das er nie ist.

Von Spielern.

Vil hand zü spil so grossen glust/
Das sie keine kurgweil achren sust/

Vnd

Ein Narriheyt laßt mich nie sein greiß/
Ich bin vast alt darzū ganz onweiß/
Ein böses kindt von hundert for
Den jungen tragich dschellen vor.
Den kinden gib ich regiment
Vnnd mach jr selft ein testament
Das mir leyde wir nach meim todt/
Ich gib exempel vnd böß roth/
Vnnd treib was ich jung hab gelert/
Weint böshēyt will ich sein geehrt
Vnnd darff ewich wesen

Sunst ist gar güt ein betteler bleiben/
Dann bettlen des veddirbt man nie
Vil bgont sich wol zü weißbrod mit/
Die trincken nie den schlechten wein
Es müß Keimfal/Elssasser sein.
Mancher verlaßt auff betteln sich/
der spiele/büß/halt sich üppiglich/
Dann so er schon verschlemt sein hab/
Schlecht man ihm bettlen doch nie ab/
Ihm ist erlaubt der bettel stab.
Vil neren auß dem bettel sich
die mehr gelt handt dann du vnnidich.

Von bösen weybern.

Mancher der rich gern spät vnnid frū
Künde er vor frawen kummen zū/
Die lohnt dem Esel selten rüw
Es sey noch spät oder zü frū

A III

Sebastian Brant. Der Narren Spiegel. Das Gros Narrenschiff.
Strasbourg: Wendelin Rihel, 1549

2014

APRILL / April

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teispäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
14		1 Karjalaskepäev	2	3	4	5	6
15	7	8	9	10	11	12	13 Palmipuudepüha
16	14 Künnipäev	15	16	17	18 Suur reede	19	20 Esimene Ülestõusmispüha
17	21 Teine Ülestõusmispüha	22	23 Rahvusvaheline raamatupäev; jüripäev	24	25 Markusepäev	26	27
18	28	29	30				

23 aprill – rahvusvaheline raamatu ja roosi päev
23 April – International Day of the Book and the Rose

MÄRTS / March

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
9						1	2
10	3	4	5	6	7	8	9
11	10	11	12	13	14	15	16
12	17	18	19	20	21	22	23
13	24	25	26	27	28	29	30
14	31						

MAI / May

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
18				1	2	3	4
19	5	6	7	8	9	10	11
20	12	13	14	15	16	17	18
21	19	20	21	22	23	24	25
22	26	27	28	29	30	31	

Sebastian Brant. *Der Narren Spiegel. Das Gros Narrenschiff* ...

Strasbourg: Wendelin Rihel, 1549. R XIV 1618

Sebastian Brantile (1458–1521), Strasbourgis sündinud ning Baselis õppinud humanistile ja õpetlasele, arvukate õigus- ja religiooniteemaliste teoste autorile tõi laiema tuntuse värss-satiir *Narrenschiff* (*Narrilaev*), mille esmatrükk ilmus Johann Bergmann von Olpe juures 1494. Raamat sai kiiresti populaarseks, sellest ilmus arvukaid trükke juba S. Branti eluajal ning see tõlgiti mitmesse keelde.

Narrilaeva pardale on S. Brant koondanud inimlikke pahesid ja eksimusi ehk narrusi kehastava seltskonna, et saata see narridemaale Narragoniasse: näiteks raamatunarri, kellel on küll palju raamatuid, kuid lugenud pole ühtegi, või moenarri, kes kogu aeg moodi taga ajades üksnes rumalaid ligi meelitab. Rumalus, edevus, lõbuajanu, truudusetus, ahnus, keelepeks jne valitsevad maailma, kuniks mõistus need ükskord võidab.

*Narrenschiff*i esmatrüki puulõikeillustratsioonide autor on Albrecht Dürer (1471–1528). Strasbourgi trükkal ja raamatukaupmees Wendelin Rihel (u 1490–1555) on kasutanud oma 1549. a üllitatud väljaandes erinevate kunstnike illustratsioone.

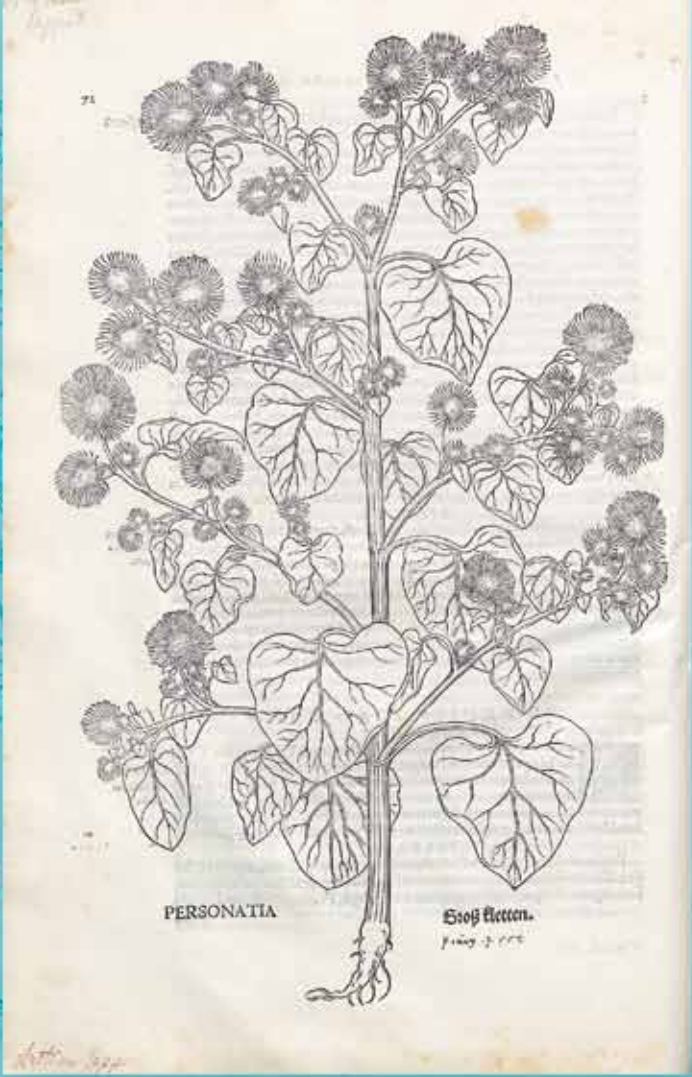
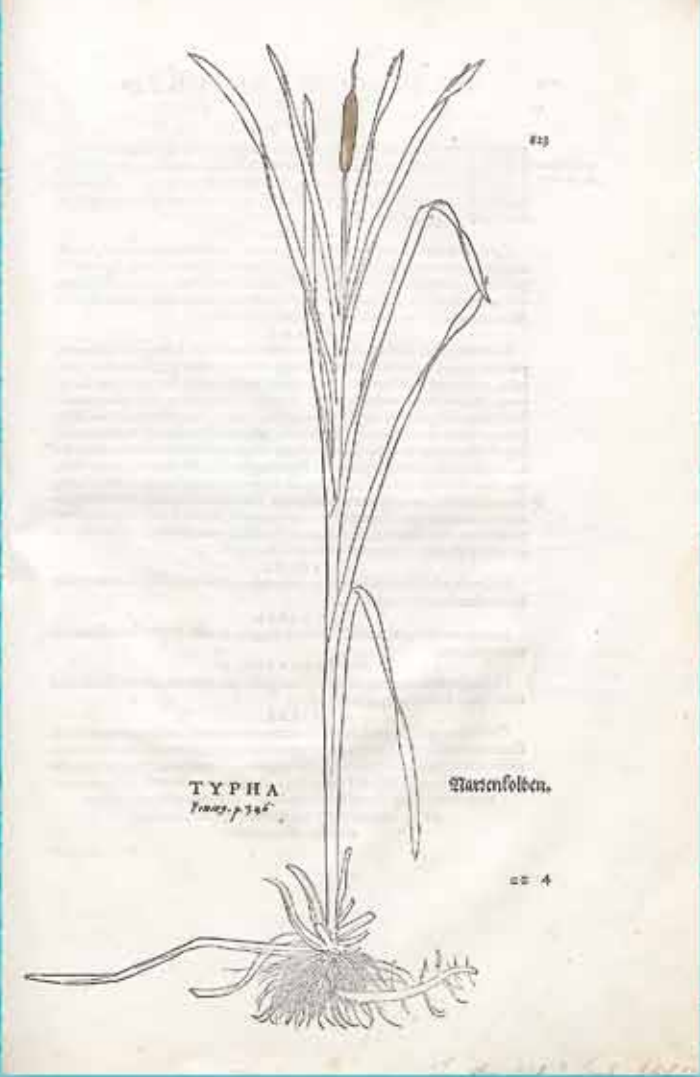
Sebastian Brant (1458–1521), humanist and scholar who was born in Strasbourg and studied in Basel, author of numerous works on law and religion, became widely known by his verse satire *Narrenschiff* (*The Ship of Fools*), which was first published by Johann Bergmann von Olpe in 1494. The book quickly became popular, went through numerous editions as early as S. Brant’s lifetime, and was translated into several languages.

S. Brant’s ship of fools accommodates a society representing human vices and errors, or follies, and is sailing to Narragonia, a land of fools. Examples include the book fool, who has a lot of books, but has not read a single one of them; or the fashion fool, who only attracts foolish people by pursuing fashion all the time. Foolishness, vanity, thirst for pleasure, faithlessness, greed, gossip, etc. rule the world, until reason overcomes them.

The woodcuts in the first edition of the *Narrenschiff* have been created by Albrecht Dürer (1471–1528). The Strasbourg printer and book merchant Wendelin Rihel (ca. 1490–1555) has used illustrations by different artists in his 1549 edition.

Leonhart Fuchs. De historia stirpium. Basel: Michael Isengrin, 1542

2014

MAI / May

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
18				1 Kevadpüha; volbripäev	2	3	4
19	5	6	7	8	9 [☾] Euroopa päev; nigulapäev	10	11 [☾] Emadepäev
20	12	13	14	15	16	17	18
21	19	20	21	22	23	24	25 Urbanipäev
22	26	27	28	29 Taevaminemispüha	30	31	

3. mai – Tartu ülikooli taasavamise 212. aastapäev
3 May – 212th anniversary of the reopening of the University of Tartu

7.–10. mai – Tartu kirjandusfestival *Prima Vista*
7–10 May – Tartu literary festival *Prima Vista*

APRILL / April

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
14		1	2	3	4	5	6
15	7	8	9	10	11	12	13
16	14	15	16	17	18	19	20
17	21	22	23	24	25	26	27
18	28	29	30				

JUUNI / June

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
22							1
23	2	3	4	5	6	7	8
24	9	10	11	12	13	14	15
25	16	17	18	19	20	21	22
26	23	24	25	26	27	28	29
27	30						

Leonhart Fuchs. *De historia stirpium* ...

Basel: Michael Isengrin, 1542. R X 1920:5001

Leonhart Fuchsi (1501–1566) peetakse Hieronymus Bocki (1498–1554) ja Otto Brunfelsi (u 1488–1534) kõrval üheks saksa taimeteaduse isaks. Ta õppis arstiteadust Heilbronn, Erfurti ja Ingolstadti ülikoolis, kus sai 1524 meditsiinidoktori kraadi. 1535 kutsuti L. Fuchs meditsiiniprofessoriks Tübingeni ülikooli, seal oli ta korduvalt ka rektori ametis. Huvitudes taimede raviomadustest, rajas Fuchs Tübingenis ravimtaimede aia. Tema sulest ilmus arvukalt meditsiiniõpikuid ning Hippokratese (u 460–u 370 eKr) ja Galenose (129–199/216) teoste kommenteeritud tõlkeid, kuid püsiva kuulsuse töid taimeraamatud. L. Fuchsi järgi on saanud nime Lõuna-Ameerikast pärit kaunis taimeperekond, aia- ja amplilillena levinud fuksia (*Fuchsia*).

Leonhart Fuchsi *De historia stirpium* esmaväljaanne ilmus 1542 Michael Isengrini (1500–1557) trükikojas Baselis. Teoses on kirjeldatud üle 500 taime, sh u 100 uut Ameerikast pärit taime, mida illustreerivad Albrecht Meyeri (1510–1561) natuurist joonistatud taimepildid. Puulõikejoonised tegi värviliste akvarellide järgi Heinrich Füllmaurer (tegutses 1536–1543) ning lõi kas välja Veit Rudolf Specklin (u 1505–1550). Tänu taimejoonistuste ja -kirjelduste täpsusele tehti raamatust arvukalt järeltrükke ning seda tõlgiti mitmesse keelde. Raamat on unikaalne sellegi poolest, et sisaldab nii autori kui illustraatorite portreesid.

Leonhart Fuchs (1501–1566), along with Hieronymus Bock (1498–1554) and Otto Brunfels (c. 1488–1534), is considered one of the fathers of German botany. He studied medicine at the Universities of Heilbronn, Erfurt, and Ingolstadt, and received a Doctor of Medicine degree from the latter in 1524. In 1535, L. Fuchs was called to a professorship of medicine at the University of Tübingen, where he repeatedly filled the office of rector as well. As he took an interest in the curative qualities of plants, he established a garden of curative herbs in Tübingen. L. Fuchs published numerous medical textbooks and commented translations of works by Hippocrates (c. 460–c. 370 B.C.) and Galen (129–199/216), but his permanent fame rests on his plant books. A beautiful plant genus from South America, which is cultivated as a garden flower, has been named after L. Fuchs – the fuchsia.

The first edition of Leonhart Fuchs's *De historia stirpium* was published by Michael Isengrin's (1500–1557) printing shop in Basel in 1542. The book describes over 500 plants, including c. 100 new plants from America, and is illustrated with plant images drawn from nature by Albrecht Meyer (1510–1561). The woodcut drawings were created after coloured aquarelles by Heinrich Füllmaurer (active 1536–1543) and cut by Veit Rudolf Specklin (c. 1505–1550). Owing to the precision of the plant drawings and descriptions, the book went through many reprints and was translated into several languages. The book is also unique for containing the portraits of the author and the illustrators.

Biblia cum summariorum apparatu pleno. Lyon: Jacobus Sacon, 1515

2014

JUUNI / June

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
22							1 Lastekaitsepäev
23	2	3	4 Eesti lipu päev	5	6	7	8 Esimene nelipüha
24	9 Teine nelipüha	10	11	12	13	14 Leinapäev	15
25	16	17	18	19	20	21 Suvine pööripäev	22
26	23 Võidupüha	24 Jaanipäev	25	26	27 Seitsmemagajapäev	28	29 Peetripäev
27	30						

23. juuni – Tartu Ülikooli Raamatukogu 212. aastapäev
23 June – 212th anniversary of Tartu University Library

MAI / May								JUULI / July							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P	Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
18				1	2	3	4	27		1	2	3	4	5	6
19	5	6	7	8	9	10	11	28	7	8	9	10	11	12	13
20	12	13	14	15	16	17	18	29	14	15	16	17	18	19	20
21	19	20	21	22	23	24	25	30	21	22	23	24	25	26	27
22	26	27	28	29	30	31		31	28	29	30	31			

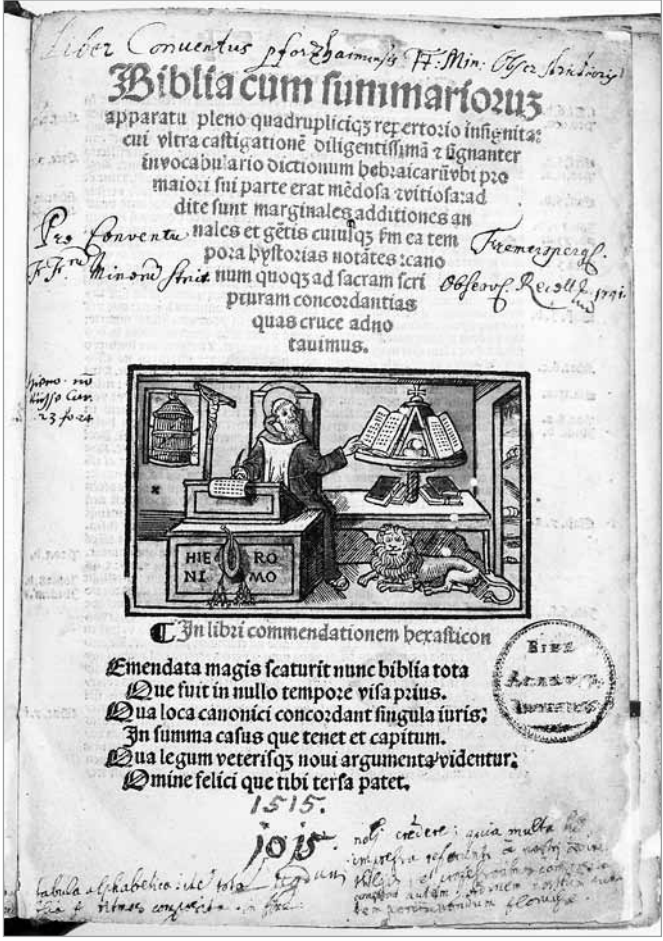
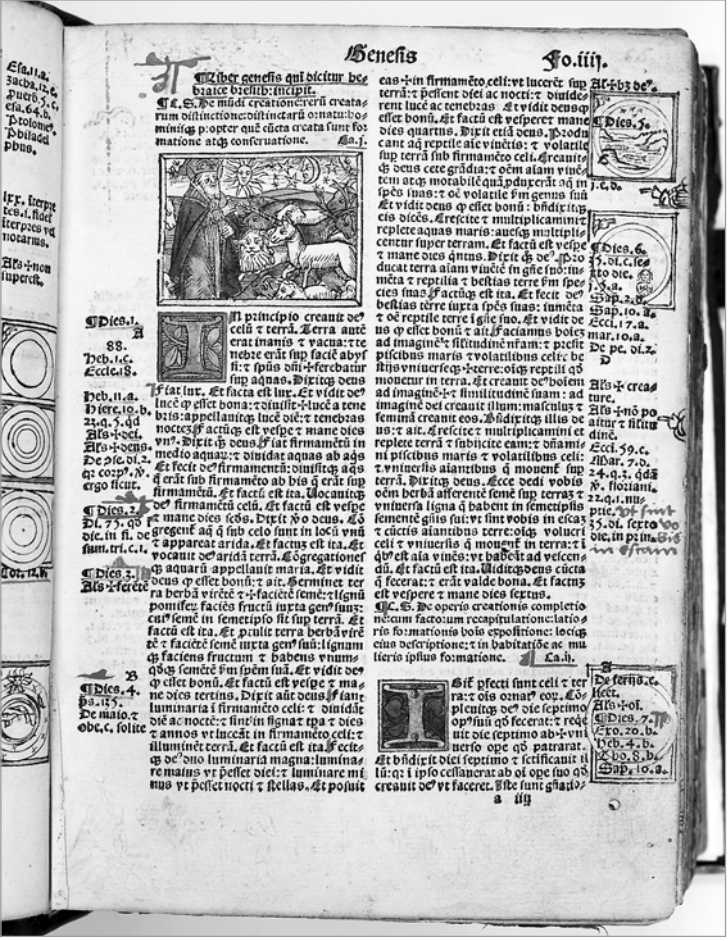
Biblia cum summariorum apparatu pleno ... Lyon: Jacobus Sacon, 1515. R III II 49

Nürnbergi trükkali ja kirjastaja Anton Kobergeri (u 1440–1513) tellimusel ilmus Lyoni trükkali Jacques Saconi (u 1472–u 1530) juures seeria illustreeritud piibleid. TÜ Raamatukogus oleva tundmatu autori puulõikeillustratsioone sisaldava 1515. a väljaande muudavad ainukordseks selles sisalduvad arvukad kunstiliselt heatasemelised 16. sajandi I poolest pärinevad värvilised sulejoonistused.

Piltidel peegeldub tundmatu joonistaja kaasaegne olustik, riietus ning ehitised (kirikud, kindlused). Tiitellehel olevad märkmed raamatu kunagiste omanike kohta lubavad oletada, et nii joonistused kui märkmed leheservadel võiksid pärineda mõne Fremersbergi või Pforzheimi frantsiskaani mungakloostri asukalt (Baden-Württemberg).

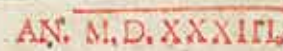
According to an order from the Nuremberg printer and publisher Anton Koberger (c. 1440–1513), the Lyon printer Jacques Sacon (c. 1472–c. 1530) published a series of illustrated Bibles. The 1515 edition in Tartu University Library is unique for its numerous artistically high-level coloured pen-and-ink marginal drawings from the first half of the 16th century. It also includes woodcut illustrations and initials by an unknown author.

The pictures by an unknown draughtsman depict his contemporary life, clothing, and buildings (churches and fortresses). The notes about former owners of the book on the title page suggest that both the drawings and the marginal notes may have originated with an inhabitant of the Fremersberg or Pforzheim Franciscan Monasteries in Baden-Württemberg.

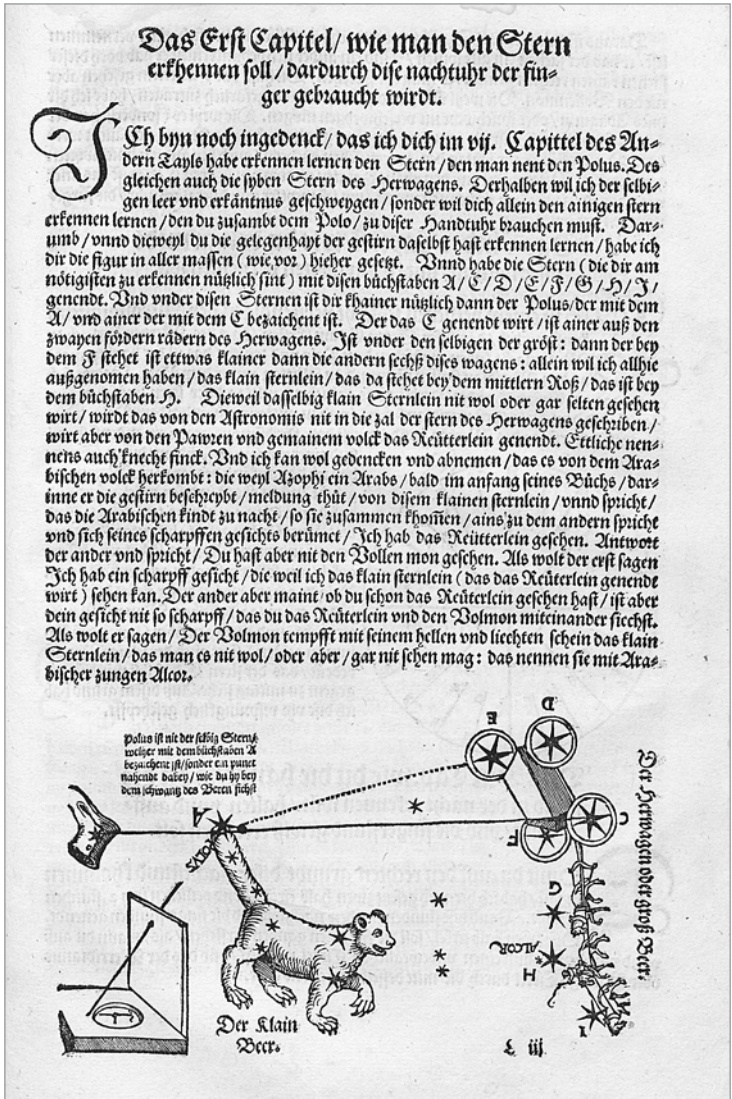

Zum Lehten / ist darin ein newer Meßstab / des gleichen man nendt den
Jacobs stab / dardurch auch die höch / brunt / weyt / vnd tieffe / auff newe art gefunden wirt

Peter Apian. *Instrument Buch* ...
Ingolstadt: G. Apianus (?), 1533. R XII 773

Renessansiajastu silmapaistvamaid astronoom, matemaatikuid ja kartograafe Peter Apian (Petrus Apianus, ka Apian-Bennewitz; 1495–1552) õppis Leipzigi ja Viini ülikoolis. 1527 kutsuti ta matemaatikaprofessoriks Ingolstadt ülikooli. Ingolstadtis rajas ta koos venna Georg Apian-Bennewitziga trükikoja.

Astronoomiliste vaatluste ning kartograafiliste tööde avaldamise kõrval tegeles P. Apian ka aja ja ruumi mõõtmiseks vajalike instrumentide täiustamise ja loomisega. Planeetide liikumise ennustamiseks lõi ta mehhaanilisi mudeleid. Komeetide vaatluse tulemusena täheldas P. Apian esimesena, et komeedi saba on alati suunatud Päikesest eemale. P. Apiani nime kannab üks kraater Kuul ning asteroid 19139.

Instrument Buch on ühtaegu kokkuvõte ja täiendus P. Apiani varem ilmunud mõõtmist ja mõõteriistu käsitlevatele töödele. Raamatus on rohkesti teksti selgitavaid illustratsioone ja skeeme.

Peter Apian (Petrus Apianus, also Apian-Bennewitz; 1495–1552), one of the most prominent Renaissance astronomers, mathematicians, and cartographers, was educated at the Universities of Leipzig and Vienna. In 1527, he was called to a professorship of mathematics at the University of Ingolstadt. In Ingolstadt, he established a printing shop together with his brother Georg Apian-Bennewitz.

Along with making astronomical observations and publishing works on cartography, P. Apian worked on creating and improving instruments for measuring time and space. He also created mechanical models for predicting planetary motion. He was the first to observe that a comet's tail always points away from the sun. A lunar crater and asteroid 19139 have been named after him.

The *Instrument Buch* is simultaneously a summary of and an addition to P. Apian's earlier works on measuring and measuring instruments. The book includes numerous explanatory illustrations and charts.

VLIERIB
illi templum
lenne sacrum
ras nationes h
s, quem uetust
t, quem aiunt
nq; regnasset:
ū habitū, & C
gonum quene
ostea praefuit

A CRI
gina. Capu

opam delusit
genuit Lycia
m Cretae Mir
ur quidā filian
Phenicum re
ore eius, inuise
fidias potens l
ibus in littusq;
rapta, confestim atq; nauī, cuius albus taurus erat

cta sunt templa, altaria plurima, sacerdotes, ludi & sacra, more ueteri, institu-
ta: Et (ut de reliquis taceam) post Samos celebri ueneratione ab Argiuis A-
chaie populis Carthaginēlibus diu honorata est, et postremo à Veijs Romā
delata in Capitolio & in cella Iouis optimi maximi, non aliter quam uiro iun-
cta suo locata, sub uocabulo Iunonis reginae à Romanis rerum dominis, cæ-
remonijs multis & diu culta est, etiam postquā in terris apparuit deus homo.

DE CERERE DEA FRVGVM ET SICV-
lorum Regina. Caput quintum.

Legiferam Cererem, quis non miretur, ametq;
Semina quæ docuit terræ committere læta,
Cui tu rite fauos & miti dilue Baccho.

Ceres, ut nonnullis placet, vetustissima Sicularum regina fuit, tantoque
ingenio valuit, ut cum agrorum excogitasset culturam, prima apud
suos boues domuit, & iugo assuefecit, & ad inuento aratro atque uomere,
eorum opere terram proscidit, sulcisque semina tradidit: quæ cum in amplis-
simam segetem excreuissent, hæc spicis eruerē, lapidibus terere, fermento
conficere, & in cibum deducere, homines glandibus & pomis syluestribus
assuetos edocuit. Quod ob meritum, cū mortalis esset scemina, eā deam fru-
gum arbitrati sunt: & diuinis honoribus extulere, eamque Saturni & Cy-
beles credidere filiam. Huic præterea, unicam ex Ioue fratre fuisse filiam pro-
serpinam dicunt: eamq; maxima maris turbatione ab Orco Molossorū rege
A iiij raptam

Phenicu, iactans uirgo, armata
B infigne

, ut præ ceteris excellens haberetur. Et sic scientia mir
e prouecta, ex Angliā se Rhomam contulit. Et ibidem

Giovanni Boccaccio. De claris mulieribus. Bern: Matthias Apiarius, 1539

CCATVS,
NGLIC
ccix.
uētaq; sacris,
te Papa est.
ina turpis abort
mina plena dol

exu tamen scem
a fieret, & in p
quidam fuisse c
o sint, qui dicar
virginem à Sc
a verecundia y
amafium adol
Anglia stude
m militauit stu
nio valere, & d
uit alteri, nec se
in liberalibus &

2014

AUGUST / August

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teispäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
31					1	2	3
32	4	5	6	7	8	9	10 Lauritsapäev
33	11	12	13	14	15 Rukkimaarjapäev	16	17
34	18	19	20 ^{fl} Taasiseseisvumis- päev	21	22	23	24 Pärtlipäev
35	25	26	27	28	29	30	31

28. august – Tartu ülikooli raamatukogu esimese direktori professor Johann Karl Simon Morgensterni (1770–1852) 244. sünniaastapäev
28 August – 244th birthday of Professor Johann Karl Simon Morgenstern (1770–1852), the first director of Tartu University Library

JUULI / July							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
27		1	2	3	4	5	6
28	7	8	9	10	11	12	13
29	14	15	16	17	18	19	20
30	21	22	23	24	25	26	27
31	28	29	30	31			

SEPTEMBER / September							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
36	1	2	3	4	5	6	7
37	8	9	10	11	12	13	14
38	15	16	17	18	19	20	21
39	22	23	24	25	26	27	28
40	29	30					

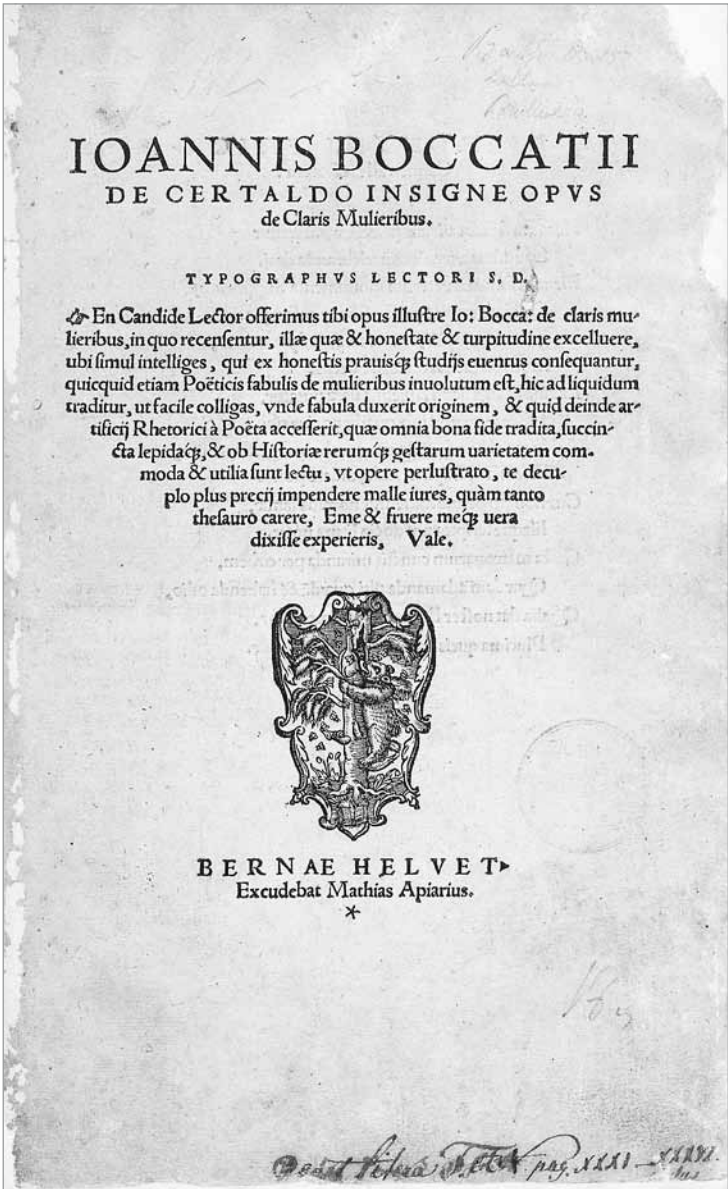
Giovanni Boccaccio. *De claris mulieribus*.
Bern: Matthias Apiarius, 1539. R XIV B-2164

Itaalia vararenessansi kirjanik ja luuletaja Giovanni Boccaccio (1313–1375) veetis oma lapsepõlve Firenze. Teismelise noorukina siirdus ta kaupmeheõpilaseks Napolisse, kuid ärist enam köitsid teda kirjandus ning suhtlemine sealsete intellektuaalidega. Napolis algas Boccaccio kirjanduslik tegevus. Tema peateoseks on maiseid rõõme jaatav ning võltsvagdust pilkav *Decameron*. Elu lõpuaastatel kirjutas Boccaccio uurimusi ajaloost ning mütoloogiast. Elulugude kogumik kuulsatest naistest *De claris mulieribus* kirjeldab 106 müütilise ja reaalselt elanud naise elukäiku alates esiemast Evast. Eeskuju pakkus siin Boccaccio lähedase sõbra Francesco Petrarca (1304–1374) töö *De viris illustribus* (*Kuulsatest meestest*).

De claris mulieribus esmatrükk ilmus 1473 Ulmis Johann Zaineri (?–1527) juures. Matthias Apiariuse (ka Matthias Biener, u 1500–1554) Berni trükikoja 1539. a väljaandes on peatükk müütilisest naispaavstist Johannast (99. ptk), mis hilisemates väljaannetes puudub. Raamatu puulõikeillustratsioonidel olevate initsiaalide IK järgi peetakse nende autoriks maalikunstnikku ja puulõikemeistrit Jakob Kallenbergi (1500?–1565).

The early Italian Renaissance writer Giovanni Boccaccio (1313–1375) spent his childhood in Florence. As a teenager, he moved to Naples to become an apprentice to a merchant, but he was more interested in literature and in association with local intellectuals than in business affairs. In Naples, Boccaccio started his literary activity. His main work is the *Decameron*, which affirms earthly pleasures and mocks sanctimony. In his final years, Boccaccio wrote researches on history and mythology. *De claris mulieribus*, a collection of biographies of famous women, describes the lives of 106 mythical and real women since the ancestress Eve. Boccaccio's example in creating his work was *De viris illustribus*, a book about important men by his close friend Petrarch (1304–1374).

De claris mulieribus was first published by Johann Zainer (?–1527) in Ulm in 1473. The 1539 edition of Matthias Apiarius's (also Matthias Biener, c. 1500–1554) printing shop in Bern includes a chapter on a mythical female pope Joan (chapter 99), which is missing in later editions. On the basis of the initials IK in the woodcut illustrations, the authorship of these is attributed to the painter and wood engraver Jakob Kallenberg (1500?–1565).

Gregor Reisch. Margarita philosophica cum additionibus nouis.
Basel: Michael Furter et Johann Schott, 1508

2014 SEPTEMBER / September

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
36	1 Teadmistepäev; Ülemaailmne rahupäev	2	3	4	5	6	7
37	8 Ussimaarjapäev	9	10	11	12	13	14 Vanavanemate päev
38	15	16	17	18	19 Rukkimaarjapäev	20	21 Madisepäev
39	22 Vastupanuvõitluse päev	23 Sügisene pööripäev	24	25	26	27	28
40	29 Mihklipäev	30					

1. september – Tartu Ülikooli 2014/2015. õppeaasta avaaktus
1 September – opening ceremony of the academic year 2014/2015 at the University of Tartu

25. september – Tartu ülikooli mälestuspäev Raadil
25 September – commemoration day of the University of Tartu at Raadi cemetery

AUGUST / August								OKTOOBER / October							
Ndl W	E Mon	T Tue	K Wed	N Thu	R Fri	L Sat	P Sun	Ndl W	E Mon	T Tue	K Wed	N Thu	R Fri	L Sat	P Sun
31					1	2	3	40			1	2	3	4	5
32	4	5	6	7	8	9	10	41	6	7	8	9	10	11	12
33	11	12	13	14	15	16	17	42	13	14	15	16	17	18	19
34	18	19	20	21	22	23	24	43	20	21	22	23	24	25	26
35	25	26	27	28	29	30	31	44	27	28	29	30	31		

Gregor Reisch. *Margarita philosophica cum additionibus nouis.*

Basel: Michael Furter et Johannes Schott, 1508. R XVI 235

Gregor(ius) Reisch (u 1467–1525), üks silmapaistvamaid humanismiajastu õpetlasi, omandas hariduse Freiburgi ülikoolis, kus ta hiljem lektorina ametis oli. 1496 sai G. Reischist kartuuslaste ordu liige (*Ordo Cartusien-sis*, asut 11. saj). Ta oli Lutheri õpetuse ja reformatsiooni vastane.

Margarita philosophica (*Tarkuse pärl*) on esimene saksa-keelne teaduste käsiraamat-entsüklopeedia, mida 16. sajandil ülikoolides õpikuna kasutati ning korduvalt välja anti. Küsimuste-vastuste vormis teos hõlmab vabade kunste (*artes liberales*): mõtlemist ja arutlusos-kust arendavaid grammatikat, loogikat ja retoorikat, loodusteadusi käsitlevaid aritmeetikat, muusikat, geo-meetriat, astronoomiat, füüsikat, looduslugu, füsioloogiat ja psühholoogiat ning elamiseks juhiseid andvat eetikat.

G. Reischi õpilane, trükkal Johannes (Hans) Schott (1477–u 1550) üllitas *Margarita philosophica* mitmel korral: oma ofitsiinis 1503. ja 1504. aastal, 1508. a väl-jaande trüki tellis ta Baseli ametivennalt Michael Furterilt (Ferber) (?–1517). Raamatut ilmestavad puulõikeillustratsioonid pärinevad erinevatelt meistri-telt, kelle nimi on jäänud saladuseks.

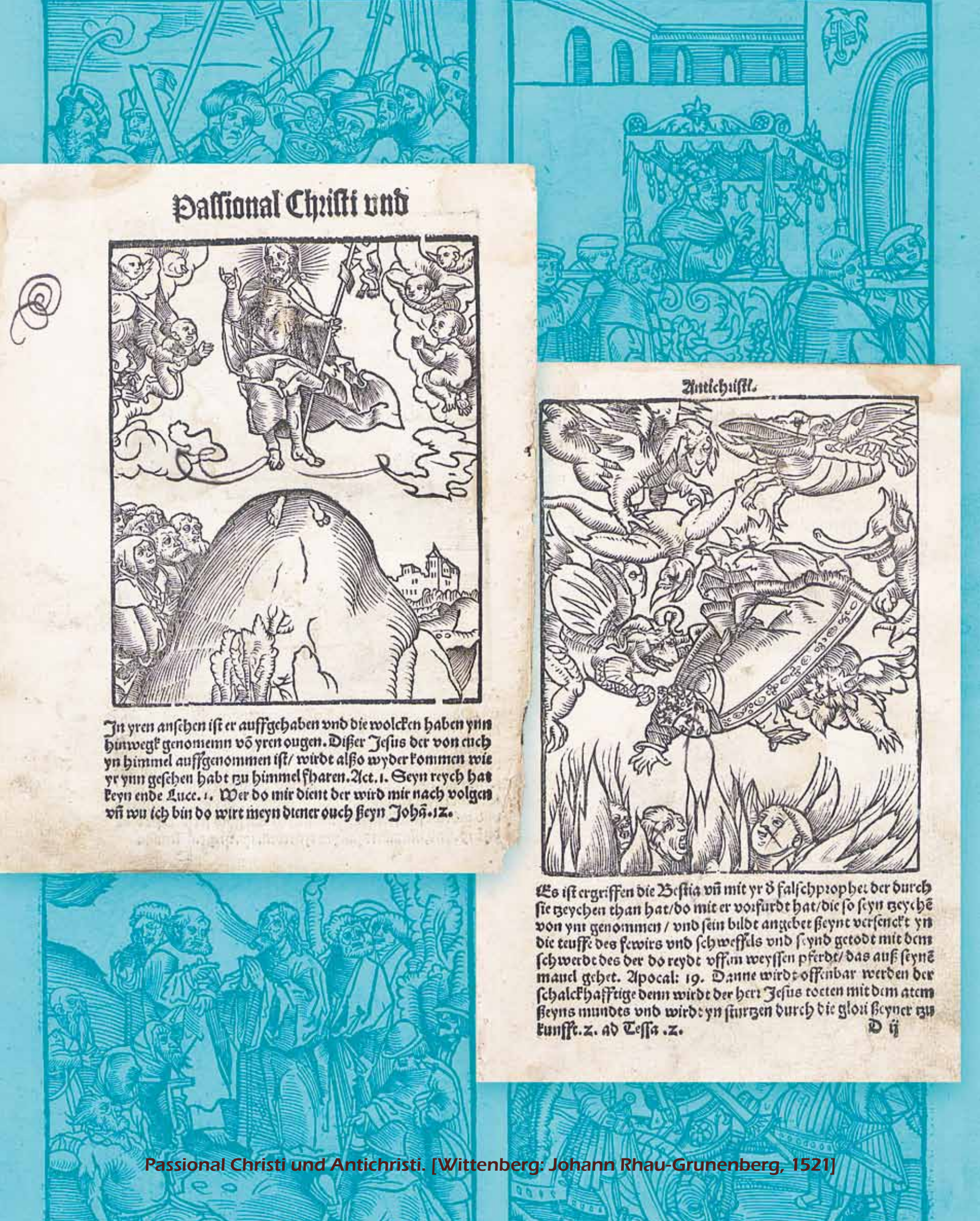
Gregor Reisch (c. 1467–1525), one of the most prominent Renaissance scholars, was educated at the University of Freiburg, where he later acted as a lecturer. In 1496, he joined the Carthusian Order (*Ordo Cartusien-sis*, founded in the 11th c.). He opposed Martin Luther's teachings and the Reformation.

Margarita philosophica (*Pearl of Wisdom*) is the first Ger-man-language encyclopedic handbook of knowledge, which in the 16th century was used as a textbook in universities and repeatedly published. The work is cat-echetical in form and deals with the liberal arts (*artes liberales*): thinking and reasoning are taught through grammar, logic, and rhetoric; sciences are represented by arithmetic, music, geometry, astronomy, physics, natural history, physiology, psychology, and ethics.

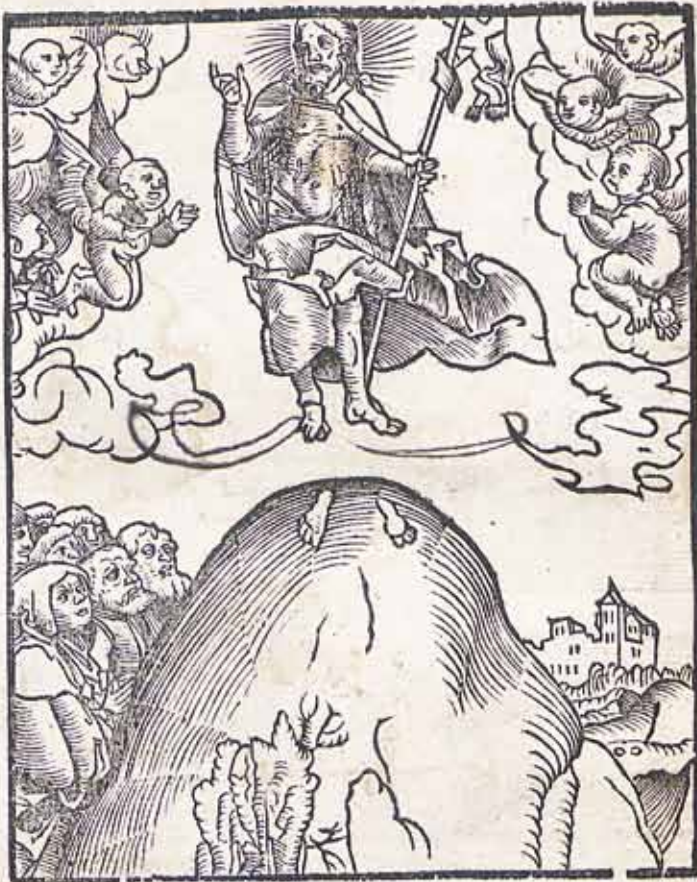
G. Reisch's student, the printer Johannes (Hans) Schott (1477–c. 1550) published *Margarita philosophica* several times: he printed it in his printing shop in 1503 and 1504, and ordered the printing of the 1508 edition from his Basel colleague Michael Furter (Ferber) (?–1517). The woodcut illustrations in the book were created by dif-ferent masters whose names have remained a secret.

Passional Christi und

In yren ansehen ist er auffgehoben vnd die wolcken haben ynn hinwegt genomenn vō yren ougen. Difer Jesus der von euch yn himmel auffgenommen ist/ wurde also wyder kommen wie yr ynn gesehen habt zu himmel sharen. Act. 1. Seyn reich hat keyn ende Luce. 1. Wer do mit dient der wird mit nach volgen vñ wu ich bin do wirt meyn diener ouch seyn Johā. 12.

Antichristl.

Es ist ergriffen die Bestia vñ mit yr 8 falschprophet der durch sie gezeihen than hat/do mit er vofurdt hat/die so seyn gezeihē von yni genommen / vnd sein bilde angebet seynt versenckē yn die teuffe des fewirs vnd schwefels vnd s. ynd getode mit dem schwerde des der do reydt vffm weyssen pferde/ das auß seynē manel gehet. Apocal: 19. Danne wirdt offnbar werden der schalckhaffrige denn wirdt der heri Jesus roeten mit dem atem seyns mundes vnd wirdt yn sturzen durch die glori seyns zu kunfft. z. ad Tessa .z. D ij

Passional Christi und Antichristi. [Wittenberg: Johann Rhau-Grunenberg, 1521]

2014 OKTOOBER / October

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
40			1	2	3	4	5
41	6	7	8	9	10	11	12
42	13	14 Kolletamispäev	15	16	17	18 [†] Hõimupäev; luukapäev	19
43	20	21	22	23	24	25	26 Üleminek talveajale
44	27	28 Simunapäev	29	30	31 Usupuhastuspüha		

20.-26. oktoober – Rahvusvaheline Open Accessi nädal 2014
20-26 October – International Open Access Week 2014

25. oktoober – Tartu Ülikooli 382. aastapäev
25 October – 382nd anniversary of the University of Tartu

SEPTEMBER / September

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
36	1	2	3	4	5	6	7
37	8	9	10	11	12	13	14
38	15	16	17	18	19	20	21
39	22	23	24	25	26	27	28
40	29	30					

NOVEMBER / November

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
44						1	2
45	3	4	5	6	7	8	9
46	10	11	12	13	14	15	16
47	17	18	19	20	21	22	23
48	24	25	26	27	28	29	30

Passional Christi und Antichristi. [Wittenberg: Johann Rhau-Grunenberg, 1521]. Bergm 1

Passional Christi und Antichristi on usupuhastajate üks esimesi ja teravamaid võitluskirju paavstluse vastu. Idee pärines Martin Lutherilt (1483–1546), tekstid kirjutas Philipp Melanchthon (1497–1560), illustreeris Lucas Cranach vanem. Raamatu sõnum on piltides, millest kirjaoskamatugi pidi aru saama. Kolmeteistkümnel pildipaaril (26 puulõiget) on vasakpoolsel kujutatud Jeesuse alandlikkust ja lihtsust, parempoolsel paavsti kristlasele sobimatut külluslikku ja pahelist eluviisi.

Lucas Cranach vanem (1472–1553) oli saksa renessansi juhtivaid kunstnikke. Kunstiõpingutega alustas ta oma isa juures. Järgnesid rännu- ja õpiaastad Viinis, kus ta hakkas signeerima oma töid *Lucas Cranach*’ina (Lucas Kronachist). 1505 kutsus Saksi kuurvürst Friedrich Tark L. Cranachi Wittenbergi oma õuekunstnikuks. Kunstnikutöö kõrvalt tegutses L. Cranach ka raamatu- ja paberikaupmehena ning kirjastajana ja pidas apteeki. Wittenbergis kujunesid L. Cranachil väga lähedased suhted saksa reformatsiooni suurkujude Martin Lutheri ja Philipp Melanchthoniga, kelle kirjatööde illustraatorina ta toonases suurimas vaimses vastasseisus kaasa lõi.

Passional Christi und Antichristi was one of the first as well as one of the sharpest writings against the papacy by the reformers. The idea originated with Martin Luther (1483–1546), the texts were written by Philipp Melanchthon (1497–1560), and the illustrations created by Lucas Cranach the Elder. The message of the book is conveyed by pictures that were to be understood even by an illiterate person. In the thirteen pairs of pictures (26 woodcuts), those on the left depict Jesus’s humility and simplicity, whereas those on the right show the Pope’s abundant and vicious way of life that was not proper for a Christian.

Lucas Cranach the Elder (1472–1553) was a leading artist of the German Renaissance. He started his art studies with his father. Subsequently, he wandered and studied in Vienna, where he started to sign his works with *Lucas Cranach* (Lucas of Kronach). In 1505, the Saxonian Elector Frederick the Wise invited Lucas Cranach to Wittenberg to be his court painter. Besides painting, Lucas Cranach acted as a book and paper merchant as well as a publisher, and he also ran a pharmacy. In Wittenberg, Lucas Cranach developed very close relations with Martin Luther and Philipp Melanchthon, great figures of the German Reformation; by illustrating their writings, he participated in the greatest intellectual confrontation of the period.

2014

NOVEMBER / November

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
44						1 Pühakutepäev	2 Hingedepäev
45	3	4	5	6	7	8	9 Isadepäev
46	10 Mardipäev	11	12	13	14	15	16 Taassünnipäev
47	17	18 Läti Vabariigi väljakuulutamise päev	19	20	21	22	23
48	24	25 Kadripäev	26 Kodanikupäev	27	28	29	30 Andresepäev; esimene advent

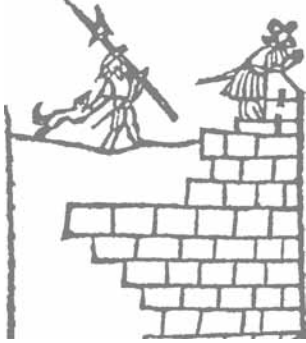
28. november – Tartu Ülikooli Raamatukogu XIII kirjepäev
28 November – 13th MARC Record Seminar in Tartu University Library

29. november – 20 aastat tagasi sisestati esimene kirje e-kataloogi
29 November - 20 years ago, the first record was entered into the electronic catalogue

OKTOOBER / October

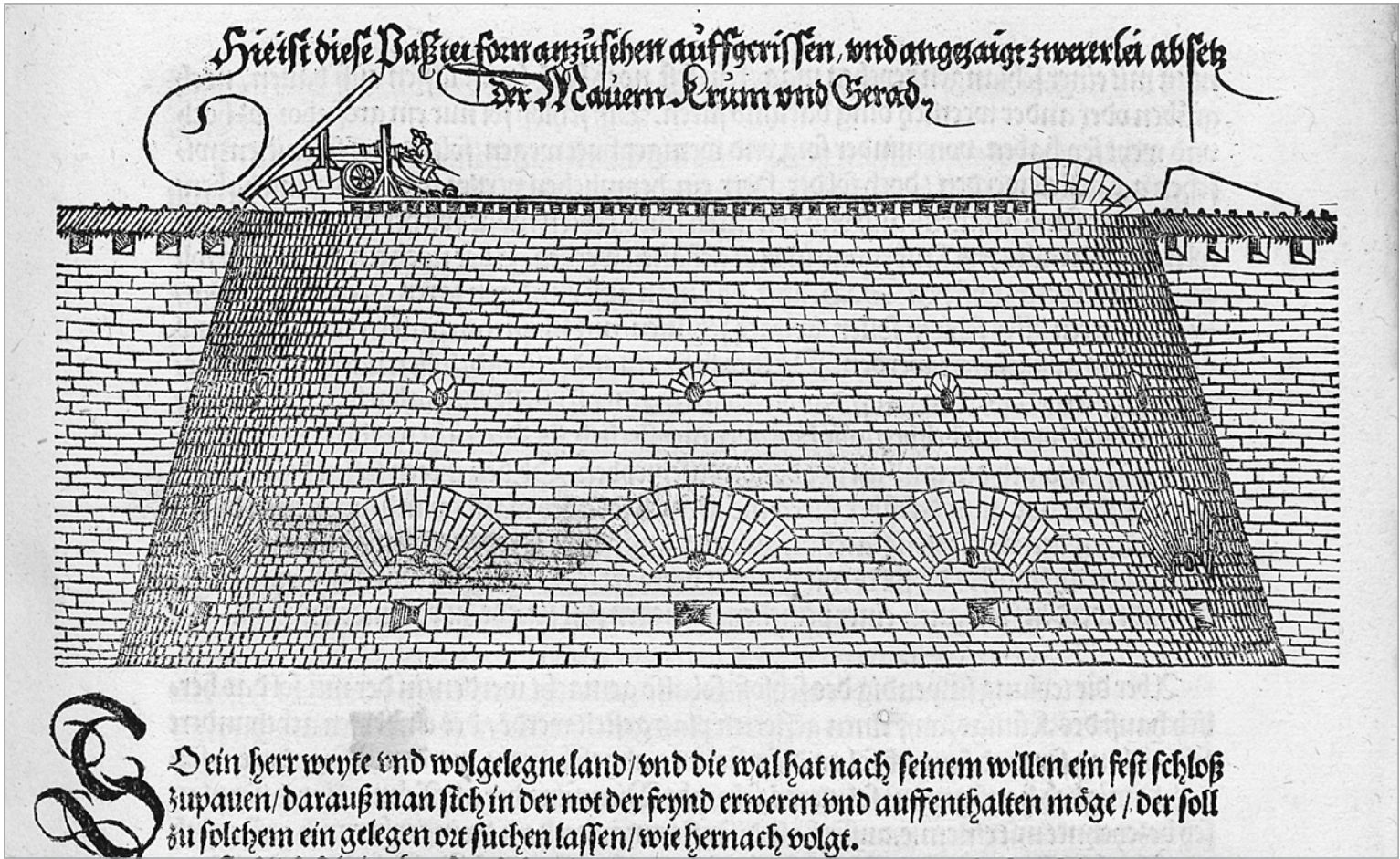
DETSEMBER / December

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
40			1	2	3	4	5
41	6	7	8	9	10	11	12
42	13	14	15	16	17	18	19
43	20	21	22	23	24	25	26
44	27	28	29	30	31		

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
49	1	2	3	4	5	6	7
50	8	9	10	11	12	13	14
51	15	16	17	18	19	20	21
52	22	23	24	25	26	27	28
1	29	30	31				

Albrecht Dürer. *Etliche vnderricht, zu befestigung der Stett, Schloß, vnd flecken.*
Nürnberg: [Hieronymus Andreae], 1527. R XII 433a

Saksa renessansi suurkuju Albrecht Düreri (1471–1528) kunsttööpingud algasid kodulinna Nürnbergis kullasepast isa käe all ning jätkusid maalikunstniku ja puulõikemeistri Michael Wolgemuti (1434–1519) juures. Edasised õpi- ja kunstirännakud viisid teda korduvalt teistesse Saksamaa keskustesse, Itaaliasse ning Madalmaadesse. A. Dürer oli silmapaistev maalija ja graafikameister ning raamatute illustraator, kelle töid jälgendati ja kopeeriti. Tema sulest ilmusid mahukad teosed perspektiivist maalikunstis, inimkeha proportsioonidest ning fortifikatsioonist.

Raamatus *Etliche vnterricht zu befestigung der Stett* visandab Dürer suurtükiväele vastupidavate bastionide ning maaaluste käikude, rohkete galeriide ja laskeavadega kindluste projekte. Keiser Karl V vennale, Ungari ja Böömimaa kuningale Ferdinand I (1503–1564) pühendatud töö ajendiks oli türklaste järjekordne sõjaretk Ungarisse. Teose esmatrükk ilmus Nürnbergis Düreri lähedase kaastöölise, vormilõikaja Hieronymus Andreae (u 1485–1556) trükikojas.

Albrecht Dürer (1471–1528), an outstanding figure of the German Renaissance, started his art studies in his native Nuremberg under his goldsmith father, and continued under the painter and wood engraver Michael Wolgemut (1434–1519). Subsequently, he repeatedly travelled to other centres in Germany, Italy, and the Low Countries to study. A. Dürer was a prominent painter, printmaker, and book illustrator whose works were imitated and copied. He is the author of voluminous works on perspective in painting, the proportions of the human body, and fortification.

A. Dürer's book *Etliche vnterricht zu befestigung der Stett* contains plans of fortresses with cannon-proof bastions, underground passages, and numerous galleries and embrasures. The book was dedicated to Ferdinand I (1503–1564), brother of Emperor Charles V and king of Hungary and Bohemia, and was occasioned by yet another military expedition against Hungary by the Turks. The book was first published in Nuremberg by the printing shop of the block-cutter Hieronymus Andreae (c. 1485–1556), Dürer's close co-worker.

Das erst

Die hebt an die vorrede oder die epistel
des hailigē puesters sant Iheronimi zū pau
lūm von allen götlichen hystorien der büch
er vnder der biblen

Das erst capitel

Ritter ambro
sius der hat vns
pracht ei cleme
gab da mit hat
er auch pracht
die aller süsten
bueffe die vō
dē d̄ anfang se
elintschafft des
glabē yetzund

des bewertē glauben/ vñ auch alter frelntschs
afft hab wir aufgesprochen. Vam warumb

Biblia Germanica. Augsburg: Anton Sorg, 1477

Das erst capitel.

Und d̄ herr re
det zū Moysen
in der wüst sinai
in dem taberna
kel des gelübds
an dem erstenn
tag des andern
monetz in dem
andern iaz ites
aufgangs von
Egipto sagēd

Die vorrede.

Die hebt an die vorrede über Matheum.

Matheus geborn
auf iudea des lā
des palestine. d̄z
also wirt genēt
iude in des mit

2014

DETSEMBER / December

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teispäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
49	1	2	3	4	5	6 Talvine nigulapäev	7 Teine advent
50	8	9	10	11	12	13 Luutsinapäev	14 Kolmas advent
51	15	16	17	18	19	20	21 Neljas advent; toomapäev
52	22 Talvine pööripäev	23	24 Jõululaupäev	25 Esimene jõulupüha	26 Teine jõulupüha	27	28 Süütalastepäev
1	29	30	31 Vana-aasta				

1. detsember – rahvusülikooli 95. aastapäev, audoktorite promoveerimine
1 December – 95th anniversary of Estonian national university, promotion of honorary doctors

NOVEMBER / November

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
44						1	2
45	3	4	5	6	7	8	9
46	10	11	12	13	14	15	16
47	17	18	19	20	21	22	23
48	24	25	26	27	28	29	30

JAANUAR / January

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1				1	2	3	4
2	5	6	7	8	9	10	11
3	12	13	14	15	16	17	18
4	19	20	21	22	23	24	25
5	26	27	28	29	30	31	

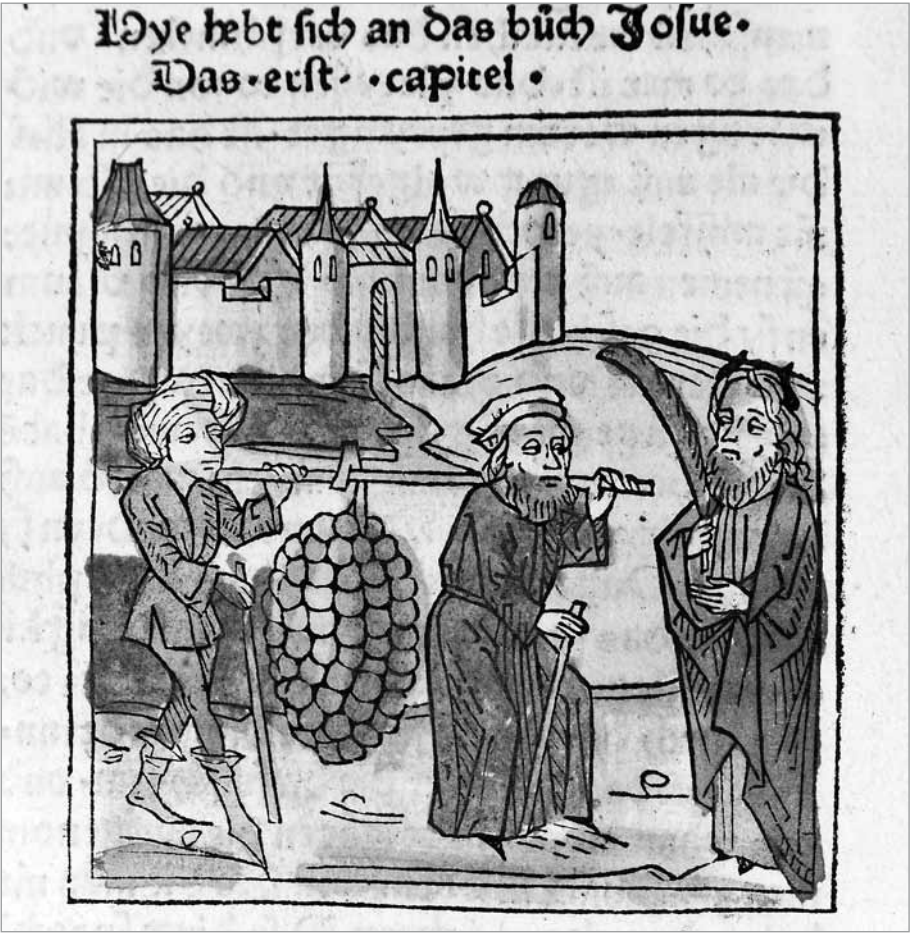

Biblia Germanica.

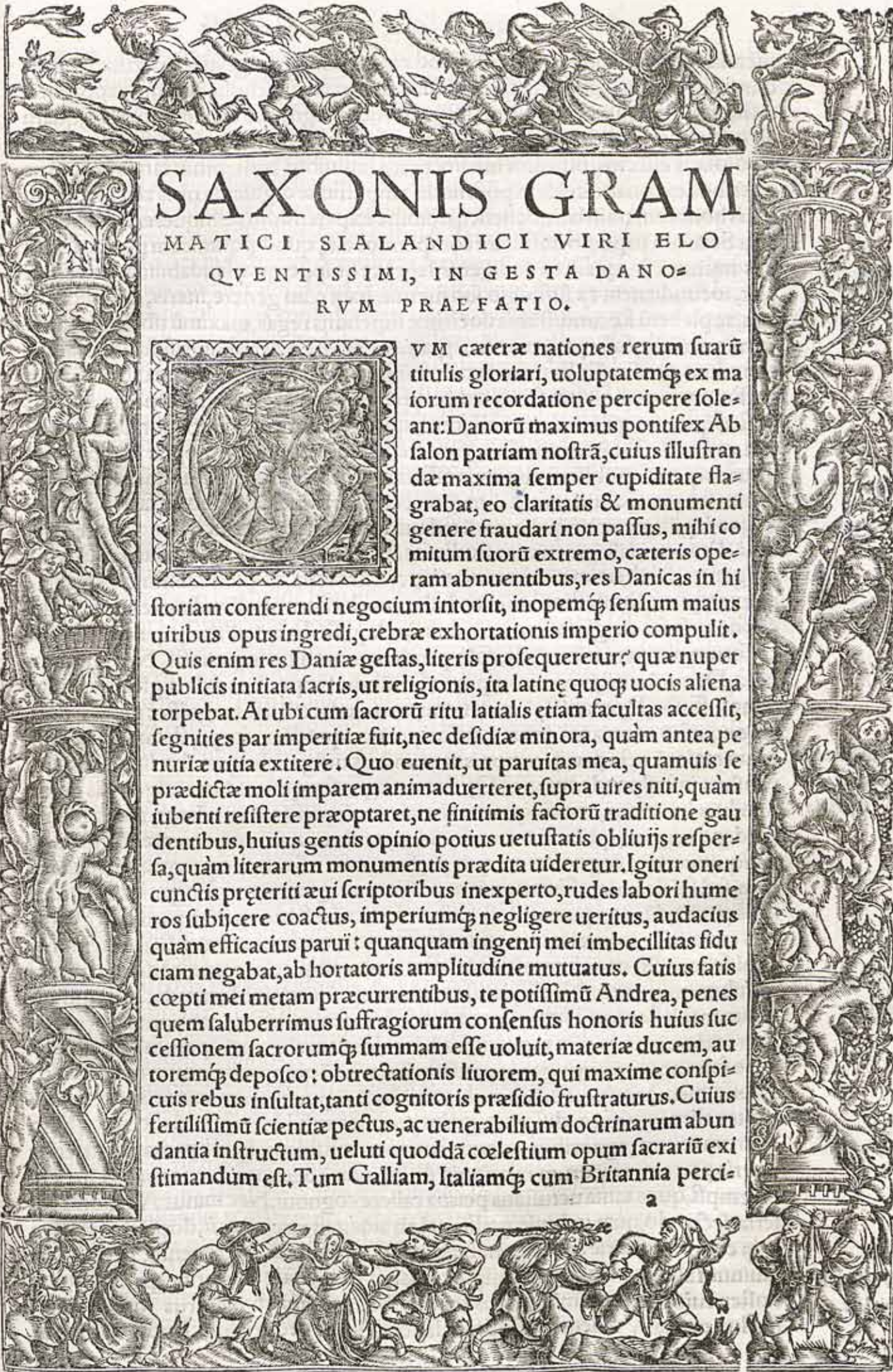
Augsburg: Anton Sorg, 1477.
Bergm 129 (Ink 12)

Augsburgi trükkali Anton Sorgi (u 1430–1493) 1477 üllitatud Piibel on seitsmes saksa-keelne täispiibel enne Martin Lutheri tõlke ilmumist 1534. Rikkalike puulõikeillustratsioonide ja -initsiaalide ning kauni trükikirja tõttu peetakse seda üheks silmapaistvamaks Augsburgi 1470. aastate trükiseks. A. Sorg on siin kasutanud osaliselt oma ametivenna Jodocus Pflanzmanni (u 1430–u 1497) 1475. a piibliväljaandest pärit puulõikeid.

The Bible published by the Augsburg printer Anton Sorg (c. 1430–1493) in 1477 is the seventh German-language full Bible before the publication of Martin Luther’s translation in 1534. Thanks to its rich woodcut illustrations and initials as well as its beautiful type, it is considered one of the most remarkable Augsburg publications of the 1470s. A. Sorg has partly used woodcuts from his colleague Jodocus Pflanzmann’s (c. 1430–c. 1497) 1475 edition of the Bible.

SAXONIS GRAM

MATICI SIALANDICI VIRI ELO
QVENTISSIMI, IN GESTA DANO
RVM PRAEFATIO.

V M ceteræ nationes rerum suarū
titulis gloriari, uoluptatemq; ex ma
iorum recordatione percipere sole
ant: Danorū maximus pontifex Ab
salon patriam nostrā, cuius illustran
dæ maxima semper cupiditate fla
grabat, eo claritatis & monumenti
genere fraudari non passus, mihi co
mitum suorū extremo, ceteris ope
ram abnuentibus, res Danicas in hi
storiā conferendi negociū intorsit, inopemq; sensum maius
uiribus opus ingredi, crebræ exhortationis imperio compulit.
Quis enim res Daniæ gestas, literis prosequeretur? quæ nuper
publicis initiata sacris, ut religionis, ita latine quoq; uocis aliena
torpebat. At ubi cum sacrorū ritu latialis etiam facultas accessit,
segnities par imperitiæ fuit, nec desidiæ minora, quā antea pe
nuriae uitia extiterē. Quo euenit, ut paruitas mea, quamuis se
prædictæ moli imparem animaduerneret, supra uires niti, quā
iubenti resistere præoptaret, ne finitimis factorū traditione gau
dentibus, huius gentis opinio potius uetustatis obliujs resper
sa, quā literarum monumentis prædita uideretur. Igitur oneri
cunctis præteriti æui scriptoribus inexperto, rudes labori hume
ros subicere coactus, imperiumq; negligere ueritus, audacius
quā efficacius parui: quanquam ingenij mei imbecillitas fidu
ciam negabat, ab hortatoris amplitudine mutuatus. Cuius fatis
cœpti mei metam præcurrentibus, te potissimū Andrea, penes
quem saluberrimus suffragiorum consensus honoris huius suc
cessionem sacrorumq; summam esse uoluit, materiæ ducem, au
toremq; depono: obtreccionis liuorem, qui maxime conspi
cuis rebus insultat, tanti cognitoris præsidio frustraturus. Cuius
fertilissimū scientiæ pectus, ac uenerabilium doctrinarum abun
dantia instructum, ueluti quoddā coelestium opum sacrariū exi
stimandum est. Tum Galliam, Italiāq; cum Britannia perci

2

Saxo Grammaticus. Historiae Danorum libri XVI. Baseli: Johann Bebel, 1534

2015

JAANUAR / January

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
1				1	2	3	4
2	5	6	7	8	9	10	11
3	12	13	14	15	16	17	18
4	19	20	21	22	23	24	25
5	26	27	28	29	30	31	

VEEBRUAR / February

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
5							1
6	2	3	4	5	6	7	8
7	9	10	11	12	13	14	15
8	16	17	18	19	20	21	22
9	23	24	25	26	27	28	

MÄRTS / March

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
9							1
10	2	3	4	5	6	7	8
11	9	10	11	12	13	14	15
12	16	17	18	19	20	21	22
13	23	24	25	26	27	28	29
14	30	31					

APRILL / April

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
14			1	2	3	4	5
15	6	7	8	9	10	11	12
16	13	14	15	16	17	18	19
17	20	21	22	23	24	25	26
18	27	28	29	30			

MAI / May

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
18					1	2	3
19	4	5	6	7	8	9	10
20	11	12	13	14	15	16	17
21	18	19	20	21	22	23	24
22	25	26	27	28	29	30	31

JUUNI / June

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
23	1	2	3	4	5	6	7
24	8	9	10	11	12	13	14
25	15	16	17	18	19	20	21
26	22	23	24	25	26	27	28
27	29	30					

JUULI / July

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
27			1	2	3	4	5
28	6	7	8	9	10	11	12
29	13	14	15	16	17	18	19
30	20	21	22	23	24	25	26
31	27	28	29	30	31		

AUGUST / August

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
31						1	2
32	3	4	5	6	7	8	9
33	10	11	12	13	14	15	16
34	17	18	19	20	21	22	23
35	24	25	26	27	28	29	30
36	31						

SEPTEMBER / September

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
36		1	2	3	4	5	6
37	7	8	9	10	11	12	13
38	14	15	16	17	18	19	20
39	21	22	23	24	25	26	27
40	28	29	30				

OKTOOBER / October

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
40				1	2	3	4
41	5	6	7	8	9	10	11
42	12	13	14	15	16	17	18
43	19	20	21	22	23	24	25
44	26	27	28	29	30	31	

NOVEMBER / November

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
44							1
45	2	3	4	5	6	7	8
46	9	10	11	12	13	14	15
47	16	17	18	19	20	21	22
48	23	24	25	26	27	28	29
49	30						

DETSEMBER / December

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
49		1	2	3	4	5	6
50	7	8	9	10	11	12	13
51	14	15	16	17	18	19	20
52	21	22	23	24	25	26	27
53	28	29	30	31			

Saxo Grammaticus. *Danorum Historiae libri XVI.*

Basel: Johann Bebel, 1534. R XIIIb 33,29

Taani ajaloolase ja vaimuliku Saxo Grammaticuse (u 1160–pärast 1208) koostatud 16-osaline *Gesta Danorum* (*Taanlaste teod*) on olulisemaid teoseid Taani ajaloost. Christiern Pedersen (u 1480–1554) eestvõttel nägi see pealkirjaga *Danorum regum heroumque historiae* esmakordselt trükivalgust Pariisis 1514. Baseli 1534. a väljaande toimetas trükki humanist õpetlane Rotterdami Erasmus (Desiderius Erasmus, u 1466–1536). Raamatut kaunistavad saksa renessansskunsti suurkuju Hans Holbein noorema (u 1497–1543) puulõiketehnikas initsiaalid ja ehisraam.

The 16-volume *Gesta Danorum* (*Deeds of the Danes*) by the Danish historian and clergyman Saxo Grammaticus (c. 1160–after 1208) is among the most important works on the history of Denmark. On the initiative of Christiern Pedersen (c. 1480–1554), it was first printed in Paris in 1514, entitled *Danorum regum heroumque historiae*. The 1534 Basel edition was edited for publication by the humanist scholar Erasmus of Rotterdam (Desiderius Erasmus; c. 1466–1536). The book is decorated with woodcut initials and cartouche by Hans Holbein the Younger (c. 1497–1543), an outstanding figure of German Renaissance art.

Koostanud Malle Ermel
Kujundanud Eve Valper
Toimetanud Kaspar Kolk
Tõlkinud Sulo Lembinen
Fotod Andres Tennus
Digikoopiad Liisi Tõnisson
Produtsent Ilona Smuškina
W. Struve 1, 50091 Tartu
Telefon (+372) 737 5702
Faks (+372) 737 5701
E-post library@utlib.ee
www.utlib.ee
© Tartu Ülikooli Raamatukogu

Compiled by Malle Ermel
Design by Eve Valper
Edited by Kaspar Kolk
Translated by Sulo Lembinen
Photos by Andres Tennus
Digital copies by Liisi Tõnisson
Produced by Ilona Smushkina
W. Struve 1, 50091 Tartu
Phone +372 737 5702
Fax +372 737 5701
E-mail library@utlib.ee
www.utlib.ee
© Tartu University Library